

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Ministria e Punëve të Brendshme - Ministarstvo Unutrašnjih Poslova/
Ministry of Internal Affairs

Policia e Kosovës / Policija Kosova / Kosovo Police
Drejtoria e Përgjithshme e Policisë /
Generalna Policijska Direkcija/ General Police Directorate

PROCENA RIZIKA OD TEŠKIH ZLOČINA I ORGANIZOVANOG KRIMINALA - SOCTA

2014-2015

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA
Swiss Agency for Development and Cooperation SDC

SPCP 2012-16
Swiss Regional Police Cooperation Programme
in the Western Balkans

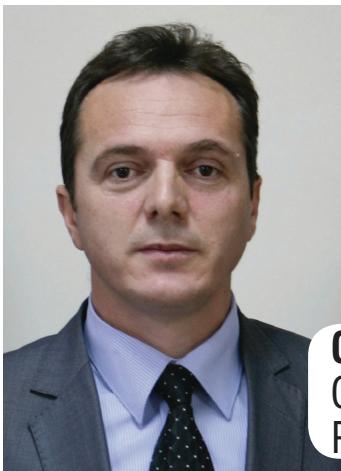
PROCENA RIZIKA OD TEŠKIH ZLOČINA I ORGANIZOVANOG KRIMINALA - SOCTA

Prishtinë, Prill 2016

SADRŽAJ

<u>PORUKA GENERALNOG DIREKTORA POLICIJE KOSOVA</u>	5
<u>Skraćenice</u>	6
<u>UVOD</u>	7
<u>KRATAK PREGLED</u>	8
<u>FAKTORI KOJI UTIČU NA RAZVOJ KRIMINALITETA - ANALIZA "PESTELO"</u>	9
<u>Politički faktori</u>	9
<u>Ekonomski / socijalni faktori</u>	10
<u>Tehnološki faktori</u>	11
<u>Faktori životne sredine</u>	12
<u>Pravni faktori</u>	12
<u>Organizacioni faktori</u>	13
<u>KRIMINALNE AKTIVNOSTI RAZMATRANE PREMA ODREĐENIM PRIORITETIMA</u>	14
<u>TRGOVINA NARKOTICIMA</u>	14
<u>Problemi tokom korišćenja narkotika</u>	16
<u>Marihuana</u>	18
<u>Heroin</u>	19
<u>Kokain</u>	22
<u>Ekstazi (MDMA)</u>	23
<u>TRGOVINA LJUDSKIM BIĆIMA</u>	23
<u>Žrtve trgovine ljudskim bićima</u>	24
<u>Faktori koji utiču na trgovinu ljudskim bićima</u>	25
<u>Oblici eksploatacije žrtava ove trgovine na Kosovu</u>	26
<u>Metode regrutacije u slučajevima trgovine ljudskim bićima</u>	27
<u>Hapšenje osoba koje se bave trgovinom ljudima</u>	28
<u>Zaštita žrtava i reintegracija</u>	29
<u>Nacionalna strategija protiv trgovine ljudskim bićima na Kosovu</u>	29
<u>Izveštaji međunarodnih agencija i organizacija</u>	29
<u>Krivično gonjenje i kažnjavanje slučajeva trgovine ljudskim bićima</u>	30
<u>EKSTREMIZAM I RADIKALIZAM</u>	30
<u>NELEGALNA MIGRACIJA</u>	33
<u>KRIJUMČARENJE MIGRANATA</u>	36

<u>Putevi krijumčarenja migranata</u>	37
<u>Put br. 1 - Kosovo - Srbija - Vojvodina - Mađarska</u>	38
<u>Put br.2 - Kosovo - Crna Gora - Bosna i Hercegovina - Hrvatska - Mađarska</u>	38
<u>Put br.3 - Kosovo - Makedonija - Grčka - Italija</u>	38
<u>Mediji i njihova uloga</u>	39
<u>KRIJUMČARENJE ROBE ili ŠVERC</u>	39
<u>Krijumčarenje robom tokom 2012- 2015 - slučajevi pokrenuti od strane policije</u>	40
<u>Krijumčarenje robe po pograničnim regionima, na osnovu informacija dobijenih iz baze podataka ISPK-a</u>	40
<u>Granica Kosovo - Albanija</u>	41
<u>Granica Kosovo - Makedonija</u>	41
<u>Granica Kosovo - Srbija</u>	41
<u>Međuinstitucionalna saradnja</u>	41
<u>Krijumčarenje gorivima i naftnim derivatima</u>	42
<u>Krijumčarenje lekovima</u>	43
<u>Krijumčarenje cigaretama i sirovim duvanom</u>	44
<u>Krijumčarenje prehrambenim proizvodima (opšte potrošnje)</u>	45
<u>Roba kojom se krše prava intelektualne svojine</u>	45
<u>Uticaj Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju - SSP</u>	46
<u>VISOKOTEHNOLOŠKI ILI SAJBER KRIMINAL</u>	46
<u>Slučajevi sajber kriminala - Tendencije / Kretanja</u>	47
<u>Pravna infrastruktura</u>	48
<u>Zakon o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala</u>	48
<u>Nacionalna strategija o visokotehnološkoj (sajber) bezbednosti 2015 - 2018</u>	49
<u>Sprečavanje i borba protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala na Kosovu</u>	49
<u>KORUPCIJA / PRANJE NOVCA</u>	50
<u>Tablica br. 14 - Krivična dela korupcije tokom vremenskog perioda 2012-2015</u>	50
<u>OPŠTI KRIMINAL</u>	53
<u>ILEGALNO ORUŽJE</u>	53
<u>UBISTVA</u>	54
<u>ZELENAŠTVO / PRINUDA</u>	55
<u>PLJAČKANJE</u>	56

G-din Shpend MAXHUNI
GENERALNI DIREKTOR
POLICIJE KOSOVA

PORUKA GENERALNOG DIREKTORA POLICIJE KOSOVA

Veliko mi je zadovoljstvo da predstavim Drugi izveštaj procene rizika od teških zločina i organizovanog kriminala (SOCTA) izvršen od strane Kosovske policije. SOCTA, predstavlja procenu rizika i opasnosti od aktuelnih i novih očekivanih trendova teških zločina i organizovanog kriminala u našoj zemlji. Procena se zasniva na postojeća saznanja i stručnost i izvršena je kako bi se donosiocima odluka omogućilo da preduzmu odgovarajuće mere da bi se suprotstavili predviđenim rizicima/opasnostima. Sve nacionalne agencije za sprovođenje zakona, kao i druge institucije na nacionalnom nivou, pružile su značajan doprinos.

Zahvaljujem se Misiji OEBS-a na Kosovu i Švajcarskoj vladi, DCAF-u na stalnoj podršci tokom izrade ovog dokumenta.

Na kraju, osoblje Kosovske Policije uopšte, i analitičari KP-a posebno, zaslužuju

priznanje za svoj rad i trud za pripremu ovog dokumenta.

SOCTA će biti važan korak za poboljšanje saradnje između različitih nadležnih organa unutar zemlje. Ovo će doprineti daljem razvoju zajedničkih ciljeva za sprečavanje i borbu protiv teških zločina i organizovanog kriminala. Pozivajući se na izveštaj SOCTA, mi ćemo ulagati u naše potencijale da bi se neprestano stručno usavršavali, ciljajući maksimalna dostignuća, kako bi stvorili mirnu i bezbednu sredinu za sve građane Republike Kosova.

G-din Shpend MAXHUNI

Generalni direktor Policije Kosova

Datum: 01.04.2016

Potpis:

Skraćenice

KAJB	Kosovska akademija za javnu bezbednost
EU	Evropska unija
CDKOS	Centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga
CK	Carina Kosova
ODAM	Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije
EUROSTAT	Statistički zavod Evropske unije
EUROPOL	Policijska agencija Evropske unije
FRONTEX	Evropska agencija za saradnju i upravljanje vanjskim granicama država članica
INTERPOL	Međunarodna policijska organizacija
KIPRED	Kosovski institut za istraživanja i razvoj politika
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MSA	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i sigurnost
NVO	Nevladine organizacije
OUN	Organizacija Ujedinjenih nacija
KP	Kosovska policija
QKUK	Univerzitetski klinički centar Kosova
SOCTA	Procena rizika (opasnosti) od teških zločina i organizovanog kriminala
SELEC	Centar za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi
ISPK	Informacioni sistem policije Kosova
STIKK	Kosovsko udruženje za informacione i komunikacione tehnologije
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNMIK	Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala

UVOD

Kosovska policija, uzimajući u obzir tendencije i opasnosti od različitih oblika organizovanog kriminala i teških zločina, identifikovala je potrebu da se razvije strateški dokumenat za procenu trenutnih kretanja ili tendencija i procenu budućih opasnosti od ovih oblika kriminala (SOCTA).

Dokumenat SOCTA sadrži detaljne procene o najznačajnijim oblicima organizovanog kriminala i teških zločina, pretnjama koje predstavljaju ovi oblici kriminaliteta, naglašavajući opšte pretnje za bezbednost, ekonomiju, društvo i posebno one za pojedince, kao i za identifikovane izazove i teškoće za koje su pružene konkretne preporuke za smanjenje ili njihovo potpuno eliminisanje. Dokumenat SOCTA će se izrađivati u dve verzije, u zatvorenoj verziji koja će biti na raspolaganju domaćim institucijama, posebno bezbednosnim, i otvorenoj verziji koje će biti objavljena na veb-sajtu Policije Kosova i biće dostupna svim građanima Republike Kosova.

Ova procena se odnosi na dvogodišnji period (2014 - 2015) upoređivanjem podataka i tendencija/kretanja kriminaliteta sa prethodnog dvogodišnjeg perioda (2012 - 2013), u cilju usklađivanja sa EUROPOL-ovim dokumentom SOCTA, koji je pripremljen na četvoro-godišnjoj osnovi (očekuje se da sledeći dokumenat bude objavljen tokom 2017. ili početkom 2018. godine).

Izrada i objavljivanje ove procene biće propraćena izradom i objavljivanjem zajedničkog dokumenta SOCTA između Kosova i Albanije, koji ima za cilj da identificuje zajedničke pretrije od različitih oblika organizovanog kriminala i organizovanih kriminalnih grupa, kao i zajedničkog planiranja za suočavanje s tim pretnjama.

Obezbeđeni podaci za izradu ovog dokumenta su sveobuhvatni, uključujući službene podatke Kosovske policije, podatke drugih relevantnih institucija, nezavisnih i specijalizovanih agencija, različitih NVO-a, podataka iz privatnog sektora, ali i podataka iz otvorenih izvora, uključujući i istraživanja različitih domaćih i međunarodnih organizacija.

Svi ovi obezbeđeni podaci su podvrgnuti postupcima obaveštajne prerade, odnosno proceni, upoređivanju i njihovoj detaljnoj analizi.

Tokom izrade SOCTA-e, izašli su na videlo neki izazovi i problemi, uglavnom što se tiče kvaliteta dostupnih podataka. Neki neophodni podaci za izradu ovog dokumenta nisu uspeli da se obezbede, kao rezultat ne posedovanja istih, ili zbog poteškoća u upoređivanja podataka koji su se nalazili u različitim formatima. Većina ovih poteškoća su identifikovane i istaknute u sadržaju dokumenta, bilo tokom procene ili u preporukama koje su priložene u okviru ovog dokumenta.

Nalazi u ovom dokumentu i preporuke koje proističu iz procene na osnovu detaljne analize, sprovešće se preko kontrolne strategije koja će se razviti nakon objavljivanja ovog dokumenta, u čijem će sastavu biti predstavnici svih institucija sigurnosti u zemlji i u ostalim specijalizovanim agencijama.

KRATAK PREGLED

Organizovane kriminalne grupe koje prostiru svoje aktivnosti na Kosovu, procenjuje se da su veoma kompleksne i dobro organizovane, i razgranate su u manjim grupama, ali su veoma efikasne u postizanju njihovih ciljeva.

Tendencija trgovine i upotrebe narkotičkih supstanci i dalje ostaje vrlo zabrinjavajuća, mada kao rezultat dešavanja u globalnom nivou i smanjenja ponude primećuje se značajno smanjenje količine narkotika koji ulaze u Kosovo ili prolaze kroz Kosovo sa ciljem njihove trgovine u EU zemljama. Međutim, broj korisnika narkotika ostaje zabrinjavajući, uključujući ovde i teške droge, kao što su heroin i kokain. Ove vrste droge, uzimajući u obzir razliku između ponude i potražnje na domaćem tržištu često se nalaze pomešane sa pre-kursorima i drugim opasnim supstancama koje ugrožavaju zdravlje, ali i život korisnika ovih droga.

Trgovina ljudskim bićima je jedna druga tendencija kojoj treba posvetiti pažnju. U zadnjih nekoliko godina ostvaren je napredak u sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudskim bićima. Uprkos ovom napretku, ovo i dalje ostaje izazov kome se treba dati posebna pažnja naročito fokusiranjem na unutrašnju trgovinu ljudskim bićima. Ovaj zločin se obično obavlja koristeći različite metode prinude prema žrtvama, sa posebnim osvrtom na pretnje i ucene žrtvama trgovine ljudskim bićima, koje su uglavnom primorane da pružaju seksualne usluge. Uznemirujući elemenat je i rastuća tendencija mlađih osoba koje postaju žrtve trgovine ljudskim bićima, uključujući i maloletnike (ispod 18 godina).

Nasilni radikalizam i ekstremizam poslednjih godina i dalje nastavlja da bude jedan od glavnih izazova za Republiku Kosovo. Mada do sada nije zabeležen neki slučaj napada ili pokušaja napada na teritoriji Republike Kosova, međutim, zabrinjavajuća činjenica ostaje učešće jednog broja njenih građana, u poređenju sa drugim zemljama u regionu, u sukobima u inostranstvu, posebno u redovima terorističkih grupa, ali i u direktnoj umešanosti nekih od njih u terorističkim aktima.

Krijumčarenje migranata kao rezultat teškog ekonomskog i socijalnog stanja sa kojim se suočava Republika Kosovo, spremnost i volja njenih građana da migriraju prema zapadnim zemljama, pre svega u EU zemljama, i dalje ostaje veoma visoka i u nemogućnosti da migriraju na redovan način, oni postaju žrtve organizovanih kriminalnih grupa, koje koristeći situaciju profitiraju velike sume novca krijumčarenjem kosovskih građana u zapadnim zemljama.

Krijumčarenje robe nastavlja da i dalje predstavlja jednu od glavnih pretnji za Kosovo i njene građane. Krijumčarenje robe se uglavnom zasniva na robu koja podleže plaćanju visokih akciza i carinskih dažbina. Međutim, prisutno je i krijumčarenje prehrambenim proizvodima, posebno sa proizvodima od mesa i medicinskim proizvodima, koji ozbiljno ugrožavaju zdravlje i živote građana Republike Kosovo.

Kompjuterski zločini svrstaju se među fenomenima koji su zabeležili rast u poslednjih nekoliko godina, koji se uglavnom događaju s ciljem stvaranja dobiti, odnosno krađe i prevare putem bankovnih kartica, međutim, zabeleženo je takođe i nekoliko slučajeva zlostavljanja dece, odnosno dečje pornografije na internetu i neovlašćenog pristupa računarskim sistemima. Korišćenje interneta je prilično široko rasprostranjeno za propagandne svrhe od strane pojedinaca ili ekstremističkih grupa, koje uglavnom preko društvenih mreža identifikuju i regrutiraju nove članove, sa posebnim fokusom na omladinu.

Korupcija i pranje novca su među najčešćim pojavama koje pobuđuju interesovanje ne samo kosovskih institucija, nego i društva u celini. Ove pojave ostaju predmet raznih istraživanja od strane domaćih i međunarodnih organizacija. Dok je prema nekim procenama korupcija i dalje široko rasprostranjena u oblasti javnih nabavki, zdravstva, privatizacije, itd., pranje novca koji potiče od kriminalnih aktivnosti je uglavnom fokusirano na ulaganja u nekretninama, hotelima, itd.

Teški zločini poput ubistava, poslednjih godina su zabeležili značajan pad, uključujući ubistva od strane ili u ime organizovanih kriminalnih grupa, međutim oblici kriminaliteta i dalje ostaju prilično prisutni i nedovoljno se prijavljuju slučajevi zelenaštva i zateznih kamata od dugovanja.

FAKTORI KOJI UTIČU NA RAZVOJ KRIMINALITETA - ANALIZA "PESTELO"

Analiza PESTELO je skraćenica za makro-analitički model koji analizira političke, ekonomske, socijalne, tehnološke, ekološke, pravne i organizacione činioce, kako bi utvrdili njihov uticaj na tendencije i kretanja u organizovanom kriminalu i teškim zločinima.

Politički faktori

Republika Kosovo nastavlja da se i dalje suočava s političkim tenzijama, koje direktno utiču na efikasnost bezbednosnih institucija u sprečavanju i borbi protiv organizovanog kriminala.

Politički zastoj koji je okarakterisan u 2014. godini kao rezultat kašnjenja u uspostavljanju institucija je negativno uticao na izradu i usvajanje nekoliko važnih zakona, a takođe i za imenovanje članova odbora u mnogim institucijama i javnim preduzećima. Ova situacija je direktno uticala na kosovsko društvo, potresajući njihovo poverenje u domaćim državnim institucijama.

Među direktne posledice ovakvog stanja je i kašnjenje u donošenju zakona o zabrani učešća u sukobima u inostranstvu, što je uticalo na efikasnost bezbednosnih institucija u cilju sprečavanja građana Kosova da putuju u zonama sukoba na Bliskom istoku. Ovaj zakon je bio jedan od prvih zakona koji su usvojeni nakon uspostavljanja državnih institucija, što je omogućilo bezbednosnim

institucijama da osim sankcionisanja aktivnog učešća u sukobima u inostranstvu, da takođe sankcionišu i propagandu i pozivanja za učešće u sukobima u inostranstvu.

Ova situacija je maksimalno iskorišćena od strane određenih grupa i pojedinaca koji su profitirali od nefunkcionalisanja pojedinih ključnih institucija u zemlji, uključujući i Skupštinu, ali i uzimajući u obzir medijsku kampanju za opisivanje te situacije, što je stvorilo povoljne uslove za njihove kriminalne aktivnosti, posebno za krijumčarenje migranata. Ovo je prvobitno došlo kao posledica teškog ekonomskog i socijalnog stanja s jedne strane, ali i gubitka poverenja građana u državne institucije s druge strane, ili čak i gubljenja nade da se ovakvo stanje može promeniti.

Domaće institucije koje su formirane nakon šest meseci blokade, od njihovog uspostavljanja su se suočavale sa novim izazovima, kao rezultat razgovora između Kosova i Srbije i postizanja nekih sporazuma o pojedinim pitanjima, ovi sporazumi su naime dočekani neodobravanjem od strane opozicije, ocenjujući ih kao štetnim sporazumima za zemlju. Ove primedbe opozicije uz podršku velikog broja građana, gotovo su u potpunosti blokirale ili u velikoj meri otežale parlamentarni život u zemlji, kao posledica toga, došlo je do eskalacije situacije i oštećenja javne i privatne imovine.

Ova situacija osim što je uticala na promenu fokusa nacionalnih institucija sa pitanja koja se direktno odnose na sprečavanje i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala i za jačanje vladavine zakona širom zemlje, u isto vreme je uticala i na osećanje bezbednosti građana Kosova, koji se osećaju veoma zabrinuti za svoju bezbednost i njihovu imovinu.

Kao rezultat ovih primedbi i neodobravanja i organizovanja nasilnih protesta, bezbednosne institucije u zemlji, posebno Kosovska policija, bile su prisiljene da troše svoje vreme i da se više fokusiraju na održavanje reda i bezbednosti kao i za zaštitu javne i privatne imovine. Ovo direktno utiče na aktivnosti državnih institucija u sprečavanju i borbi protiv organizovanog kriminala, ali i u pružanju bezbednosti građanima, posebno nakon dešavanja na globalnom nivou, nakon terorističkih napada u nekoliko različitih zemalja, i zbog zabrinutosti od sličnih napada koji se mogu ponoviti i u drugim zemljama, s toga ne isključujući i Kosovo.

Ekonomski / socijalni faktori

Niska stopa ekonomskog razvoja propraćena visokim nivoom nezaposlenosti i velikim brojem lica koja traže zaposlenje, koja dostiže oko 30% osoba sposobnih za rad, može direktno uticati na bezbednosnu situaciju u zemlji, ali i na razvoj organizovanog kriminala.

Ovakvo teško ekonomsko stanje većine građana može da utiče da neke osobe počnu da se bave kriminalnim aktivnostima u svrhu brze zarade novca. To ne znači da su svi nezaposleni uključeni u kriminalne aktivnosti, ali ovakva situacija se koristi od strane kriminalnih grupa da regrutuju nove članove u krivičnim aktivnostima mameći ih obećanjima da će u kratko vreme postati bogati.

Ovakvo teško ekonomsko stanje građana ove zemlje (uglavnom mlađih nezaposlenih osoba i sa niskim nivoom obrazovanja) kriminalne grupe koriste njihovim uključivanjem u kriminalne aktivnosti kao što su kuriri za deljenje droga, trgovina ljudskim bićima - prostitucija, prošačenje i ostale nezakonite radnje.

Kao veoma unosna aktivnost za kriminalne grupe je i falsifikovanje registrovanih maraka (brendova). Falsifikovanje se pre svega vrši u tekstilnoj industriji (odeća), jer mada u nedostatku prihoda, potražnja za tim proizvodima je ipak povišena. Neki od ovih proizvoda dolaze i kao finalni/konačni proizvodi koji se kriju među drugim, dok nekoliko drugih se proizvode na Kosovu, ali zbog nedostatka stručnjaka i laboratorijske opreme za eksperimentiranje ovih proizvoda oni ostaju neidentifikovani kao falsifikovani proizvodi.

Ekonomsko stanje u Republici Kosovo je direktno povezano i sa socijalnim stanjem. Kosovo se ubraja među zemlje sa niskim ekonomskim razvojem, gde značajan broj građana živi u teškim ekonomskim i socijalnim uslovima, ovo stanje se odlikuje velikim brojem nezaposlenih, nepostojanjem zakona o zdravstvenom osiguranju, minimalnim socijalnim prihodima, visokim cenama javnih službi, niskim platama, posebno u privatnom sektoru, nezadovoljavajućim kvalitetom obrazovanja i koji nije usklađen zahtevima tržišta rada, itd.

Nedostatak zdravstvenog osiguranja primorava građane da se snabdevaju lekovima i da traže bolju medicinsku uslugu, primoravajući ih da traže ove usluge u privatnim institucijama koje su prilično skupe, ili da se obrate javnim institucijama, ali služeći se podmićivanjem, i na taj način indirektno stimulišu korupciju.

Nivo obrazovanja može se smatrati kao olakšavajuća okolnost za razvoj organizovanog kriminala zbog činjenice da srednji, niski i polu-pismeni nivo saznanja oko štete prouzrokovane od aktivnosti organizovanog kriminala je dosta nizak, da se ne bi reklo da oni nemaju uopšte saznanja oko toga.

Ovakvo socijalno - ekonomsko stanje je iskorišćeno od strane kriminalnih grupa koje su organizovale veliki talas migracija krajem 2014. i početkom 2015. godine, obećavajući žrtvama da će u zemljama Evropske unije zahtevi građana Kosova za azil biti prihvaćeni.

Tehnološki faktori

Brz razvoj informacione tehnologije je uticao na pojavljivanje novih krivičnih dela takozvanog sajber kriminala koji je poslednjih godina imao neverovatan rast.

Prema procenama domaćih institucija, ali i od strane nevladinih organizacija, korišćenje interneta na Kosovu je na veoma visokom stepenu, gde prema nekim statistikama ova šifra može prevazići i 80%. Međutim, uprkos ovakovom visokom nivou korišćenja interneta, Kosovo još uvek nema dostupan sopstveni internetski sufiks ili pružilaca internetskih usluga, oslanjajući ove usluge iz drugih zemalja, Albanije i Srbije. Stoga institucije u zemlji se suočavaju sa izazovima u pogledu bezbednosti mreža i informacija. Ovo direktno utiče na ograničene mogućnosti ili kapacitete za prislушкиvanje telefona stranih operatora koji posluju na Kosovu.

Pored korišćenja usluga interneta i tehnologije od strane građana Kosova, te iste se koriste i od strane pojedinaca ili organizovanih kriminalnih grupa, čije su aktivnosti počele da veoma zavise od informacione tehnologije. Ovi pojedinci ili organizovane kriminalne grupe koriste usluge interneta i za komunikaciju i organizovanje njihovih aktivnosti, što domaćim institucijama veoma otežava, posebno bezbednosnim, da otkriju njihove kriminalne aktivnosti.

Društvene mreže preko interneta se koriste od strane kriminalnih grupa i za propagiranje ideologija koje su povezane sa nasilnim ekstremizmom i terorizmom i za regrutovanje novih članova.

Uplitanje u bankarskim kompjuterskim sistemima vršeći nezakonite transakcije u ličnu korist, uplitanja u lične podatke i u zvaničnim veb-sajtovima, kojim često osim što se krše osnovna ljudska prava, takva uplitanja mogu da predstavljaju i opasnost i pretnju za bezbednosne institucije. Zatim, od uplitanja po sistemima bezbednosnih institucija mogu biti otkriveni tajni podaci koji predstavljaju opasnost i pretnju po nacionalnu bezbednost. U borbi protiv visokotehnološkog ili sajber kriminala Kosovska policija treba da poveća svoje kapacitete sa najsavremenijom tehnološkom opremom, kao i da ima obučeno osoblje za otkrivanje i istraživanje ovih sajber zločina.

Faktori životne sredine

Geografski položaj Kosova je faktor, koji na različite načine, predstavlja plodno tlo za razvoj kriminalnih aktivnosti i organizovanog kriminala. Iako Kosovo nije ključna zemlja koja povezuje istok i zapad, ipak Kosovo predstavlja veoma stratešku tačku na Zapadnom Balkanu, gde se često koristi od strane kriminalnih grupa.

Klima koja vlada na Kosovu se koristi od strane pojedinaca ili kriminalnih grupa za uzgoj opojne droge Cannabis Sativa, mada za sada ne postoje neki podaci o kvalitetu ove opojne supstance koja se proizvodi od biljaka gajenih na Kosovu.

Granična linija Republike Kosova sa susednim zemljama leži uglavnom u planinskim predelima koji u mnogim delovima su nepristupačni za motorna vozila, što predstavlja pogodan teren za ilegalne granične prelaze od strane pojedinaca ili kriminalnih grupa.

Što se tiče životne sredine u Republici Kosovo, trenutna situacija izgleda prilično uznemirujuća, jer postoji neprekidna degradacija svih prirodnih resursa, kao što je degradacija reka od nezakonitog vađenje šljunka, kao i ilegalna seča i krčenje šuma.

Pravni faktori

Naša zemlja od proglašenja nezavisnosti kontinuirano ulaže napore da usvoji zakone i da popuni zakonodavstvo zakonima preko Skupštine Republike Kosova. Usvojeni zakoni su u skladu sa propisima Evropske unije što je i preduslov za bilo koju zemlju koja ima za cilj da se pridruži

uniji. Iako Kosovo ima dobru pravnu infrastrukturu i dalje kao izazov ostaje realizacija nekih zakona od strane organa za sprovođenje zakona.

Nedavno, Skupština Republike Kosovo je uspela da doneše zakon o sprečavanju učešća u stranim ratovima. Ovaj zakon je bio neophodan jer se jedan broj građana Republike Kosovo pridružio terorističkim grupama u Siriji i Iraku. Usvajanje ovog zakona će imati pozitivan uticaj u sprečavanju onih pojedinaca koji nameravaju da odu u inostranstvo da se bore u stranim zemljama.

Jedan od mehanizama za borbu protiv organizovanog kriminala i za pružanje sigurnosti za sve građane Republike Kosovo je takođe i ponovo razmatranje zakona o oduzimanju imovine proistekle od krivičnih dela. Ovim zakonom, stranka će biti obavezna da dokaže poreklo imovine (tzv. zakon protiv mafije), i ovaj zakon se primenjuje u svim zemljama Evropske unije, ali i u nekim zemljama koje teže da postanu deo Unije. Uz ovaj zakon biće lakše da se kontroliše poreklo imovine osumnjičenih osoba.

U borbi protiv krivičnih dela organizovanog kriminala a posebno trgovine opojnim drogama tj. narkoticima potrebna je revizija i dopuna zakona o narkoticima, psihotropnim supstancama i prekursorima, pošto jedan broj prekursora koji se mogu koristiti za proizvodnju opojnih droga zakonom na snazi nisu obeleženi kao zabranjene supstance.

Usvajanje zakona o naknadi štete žrtvama kriminala je dobrodošlo jer će odštetiti žrtve kriminala i pozitivno će uticati na njihovu rehabilitaciju. Takođe, usvojeni zakon o prisuškivanju je od velikog značaja za bezbednosne institucije za suzbijanje opštег kriminala i organizovanog kriminala s obzirom na brzi razvoj informacionih tehnologija i njeno korišćenje od strane organizovanih kriminalnih grupa i pojedinaca koji se bave kriminalnim aktivnostima.

Organizacioni faktori

Kosovo je u procesu konsolidacije bezbednosnih institucija i ima za cilj da uspostavi pun kapacitet za obavljanje određenih dužnosti i obaveza na odnosu sa važećim zakonima. Izgradnja ljudskih i logističkih kapaciteta bezbednosnih institucija je primarni zadatak uprave i Vlade Kosova, institucije koje kontinuirano ulažu napore za postizanje tog cilja..

Što se tiče među-institucionalne saradnje, Kosovska policija blisko sarađuje sa svim institucijama Republike Kosova i bezbednosnim institucijama iz susednih zemalja i šire. Ali iz političkih razloga Kosovska policija još uvek nije uspela da bude primljena u policijskim organizacijama kao što su Interpol i Europol, koji su veoma važne međunarodne institucije.

KRIMINALNE AKTIVNOSTI RAZMATRANE PREMA ODREĐENIM PRIORITETIMA

TRGOVINA NARKOTICIMA

Trgovina narkoticima i dalje je jedan od najčešćih oblika uključivanja organizovanih kriminalnih grupa na Kosovu. Prema procenama agencija i međunarodnih organizacija koje se bave procenom organizovanog kriminala uopšte i trgovine narkoticima posebno (UNODC, SELEC, EUROPOL, itd.) procenjeno je da se Kosovo nalazi na jednom od najvažnijih puteva međunarodne trgovine narkoticima - vrste heroina, ali i u jednom od puteva protivzakonite međunarodne trgovine drugim supstancama, kao što su marihuana i kokain.

Ove procene nisu zasnovane na zvaničnim podacima kosovskih institucija, nego su obezbeđene u različitim oblicima, uključujući izveštaje susednih zemalja ili čak iz pojedinačnih izveštaja zvaničnika međunarodnih misija na Kosovu. Ovo može biti podržano i od strane zvaničnih podataka o zapleni opojnih tvari ili narkotika duž granice i unutar teritorije Kosova, zaplenjene supstance koje su bile, osim marihuane, uglavnom u relativno manjim količinama, ne prelazeći više od 10 kg po isporuci.

Međutim uzimajući u obzir geografski položaj, Kosovo nije zemlja sa najvećim značajem na takozvanoj balkanskoj ruti za trgovinu drogom, jer nije prva zemlja u nizu, niti poslednja, koja povezuje saobraćajnicu između ponude i potražnje, odnosno Aziju ili Srednji Istok sa zemljama zapadne Evrope. Količina opojnih tvari ili narkotika koje su određene da prođu kroz Kosovo ka Zapadnoj Evropi, uglavnom je u malim količinama, a njihov prevoz se uglavnom vrši privatnim automobilima, koristeći kosovsku dijasporu u Zapadnoj Evropi, koji često posećuju Kosovo. Međutim, s obzirom na ograničen kapacitet Kosova za proizvodnju robe za potrebe izvoza, nedostatak preduzeća za prevoz robe, ili i poteškoće građana Kosova da se slobodno kreću unutar EU-a, Kosovo se sve manje smatra kao privlačno mesto za potrebe trgovine opojnim drogama preko njene teritorije.

Za razliku od trenutne tendencije, posebno unutar zemalja EU-a i šire u trgovini opojnim tvarima / narkoticima, na Kosovu do sada nije zabeležen neki slučaj krijumčarenja putem poštanskih pošiljki, sve ovo zbog veoma strogih carinskih postupaka koje primenjuje Kosovo tokom kontrolisanja robe koja ulazi na njenoj teritoriji. Takođe, do sada nije utvrđen nijedan slučaj trgovine narkoticima preko interneta.

Na osnovu zvaničnih podataka koje poseduju bezbednosne institucije na Kosovu u poslednjih nekoliko godina došlo je do pada količine opojnih tvari ili narkotika, naročito heroina, dok od 2014. godine je primećeno i smanjenje količine marihuane, što se nadovezuje sa nedavnim operacijama koje su preduzete od strane albanskih vlasti za uništavanje parcela (površina, zemljišta) u kojima se gajila marihuana. Tokom 2014. godine u poređenju na prethodne godine je zabeležen značajan porast zaplenjenih narkotika, vrste kokaina, ali ovo se ne može smatrati kao

pokazatelj povišenog prisustva ovog narkotika na kriminalnom tržištu, jer gotovo celokupna količina je zaplenjena tokom jedne jedine zajedničke operacije sa albanskim vlastima.

Vrsta droge	2012	2013	2014	2015
Marihuana	1238kg	581kg	738kg	462kg
Heroin	94.1kg	22.4 kg	9.6 kg	9.6kg
Kokain	7.4kg	3.3 kg	21.1 kg	0.054 kg
Ekstazi	153	107	52	265
Biljke Kanabisa	10584	1512	6930	2557
Semenke Kanabisa	12508	1024	5165	141

Tablica br. 1. Zaplenjene droge od strane Kosovske Policije tokom perioda 2012. - 2015.

Na osnovu tendencija i kretanja na globalnom i regionalnom nivou o prisustvu raznih vrsta sintetičkih droga, postoji sumnja da su ove vrste droga prisutne i u kriminalnom tržištu Kosova, međutim, na osnovu podataka bezbednosnih i zdravstvenih institucija, uključujući i nevladine organizacije, i dalje nastavljaju da preovlađuju obične droge kao što su heroin, kokain, marihuana, ekstazi.

Prema podacima Kosovske Policije o zaplenjenim opojnim tvarima ili narkoticima, od 2012. godine (vidi tablicu 1), iako na osnovu otvorenih izvora i obaveštajnih izvora postoje informacije o prisustvu nekih vrsta sintetičkih droga, kao što su amfetamini, LSD , JSB, GHB osim navedenih vrsta narkotika u sledećoj tablici nije registrovan nijedan slučaj zaplenjivanja ovih vrsta droga ili nije potvrđeno prisustvo ovih vrsta droga na kriminalnom tržištu Kosova.

Takođe, prema podacima nevladine organizacije "Labyrinth", koja se bavi tretmanom osoba zavisnih od droga, centar koji je od 2002. godine tretirao ukupno 1084 osoba, dominiraju korisnici narkotika kao što su marihuana, heroin i kokain i nije registrovan nijedan slučaj tretmana zbog sintetičkih droga.

Prema zvaničnim podacima primljenim od istražnih jedinica, ali i prema obaveštajnim podacima, narkotici koji su prisutni na Kosovu, osim destinacije za trgovinu na stranim tržištima, uglavnom u zemljama EU-a, ipak jedna značajna količina ovih supstanci je predodređena za domaće tržište, iako ima nedostatka preciznih podataka o procentima ili količinama koje su predodređene za inostrano ili domaće tržište.

Uzimajući u obzir radne izveštaje ili i strateške procene o drogama koje su razvijene od strane Kosovske Policije, odnosno Direkcije za istraživanje trgovine narkoticima, iako sadrže podatke o zaplenjenoj količini narkotika i uhapšenih osoba, nije izvršena neka detaljna procena ili analiza o tačnoj raspodeli količine ili vrste droga namenjenih inostranom tržištu, ili onih koje su namenjene domaćem tržištu. Takođe je izvršena i podela količine zaplenjene droge po regionima, međutim, uzimajući u obzir količinu svih vrsta droga zaplenjenih tokom 2014. godine proističe da u regionu

Peći je zaplenjena veća količina narkotika, ali na osnovu podataka NVO-a "Labyrinth" o broju korisnika koji su zatražili tretman u njihovom centru tokom 2014. godine, oko 40% njih su iz gnjilanskog regiona.

Ocenjujući uopšte, Kosovo ima dovoljnu i solidnu pravnu osnovu za prevenciju i borbu protiv trgovine opojnim tvarima ili drogama, pokušavajući da obuhvati sve relevantne međunarodne konvencije o narkoticima, uključujući i Krivični zakonik, koji izvršenim izmenama tokom 2013. godine sadrži u posebnom poglavlju krivična dela u vezi sa drogama, i istovremeno povećavajući oštrinu i krivičnih sankcija.

Još jedan važan zakon je i Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropskim supstancama i prekursorima, ovaj zakon reguliše pitanje upotrebe narkotika, koji pored opisnog dela sadrži i spisak opojnih tvari ili droga, psihotropsnih supstanci i prekursora. Ipak, uzimajući u obzir razvoj na globalnom nivou i identifikaciju novih supstanci, koje samostalno nisu obuhvaćene u ovim spiskovima, ali koje pomešane sa drugim supstancama stvaraju opasne supstance, ova činjenica je izazvala potrebu za izmenama u zakonu, sa posebnim naglaskom na ažuriranje ovih spiskova¹.

Pored pravne osnove, Kosovo tokom 2012. godine je razvilo Nacionalnu strategiju protiv droge i Akcioni plan 2012-2017, koja ima za cilj da izgradi neophodni mehanizam za unapređenje borbe protiv droga i njihovog negativnog uticaja kroz povećanu saradnju između relevantnih institucija. Međutim, uprkos dosadašnjoj posvećenosti za sprovođenje aktivnosti koje proizilaze iz ove strategije još se nije uspelo da se ostvari uspostavljanje nacionalne baze podataka za identifikaciju osoba koje su zavisne od upotrebe narkotika. Takođe, postoje kašnjenja i u upravljanju metadona, koji se koristi za lečenje ovih osoba.

Kosovske institucije i dalje se suočavaju sa brojnim izazovima u smislu sprečavanja i suzbijanja trgovine opojnim tvarima ili drogama, počev od potrebe da se promeni zakon o narkotičnim lekovima, psihotropskim supstancama i prekursorima, a i zbog nedostatka odgovarajuće koordinacije međuinsticionalnih aktivnosti. Najveće poteškoće koje se susreću u oblasti regionalne i međunarodne saradnje, pošto Kosovo uprkos nekoliko sporazuma bilateralne saradnje sa nekoliko susednih zemalja i šire, nije članica nijedne regionalne ili međunarodne policijske institucije.

Problemi tokom korišćenja narkotika

Kosovo nema sveobuhvatnu bazu podataka o broju korisnika ili o zloupotrebljivačima narkotika, ali prema nekim podacima / informacijama iz raznih domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija broja korisnika ili zloupotrebljivača narkotika kreće se od 15.000 - 30.000 osoba, ili izraženo procentualno od ukupnog broja stanovništva na Kosovu 0,8% - 1,6%, od kojih između

¹ Na osnovu razgovora koji je održan sa zvaničnicima Forenzičke laboratorije, zaključuje se da se na tržištu Kosova mogu naći brojne supstance koje u slučaju mešanja sa bilo kojim drugim hemijskim supstancama mogu da stvore prilično opasne psihotropske tvari, ali koje pošto nisu predviđene u spisku u okviru Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropskim supstancama i prekursorima ne dozvoljavaju krivično gonjenje osoba koje su u posedu ovih supstanci.

5.000 - 6.000 osoba ili u procentima od ukupnog broja stanovništva na Kosovu 0.27% - 0.33% procenjuje se da su korisnici droga na intravenski način.

Ustezanje za primanje terapije od strane korisnika droge, pored socijalnih problema može i da ozbiljno ugrozi zdravlje ovih korisnika ili da čak izazove smrt usled predoziranja. Prema podacima primljenih od NVO Labyrinth od ukupno 1.084 osoba koje su tretirane u centru od 2002. godine, 73 njih je umrlo, iako se tačan uzrok njihove smrti ne zna, a prema podacima Kosovske policijske tokom 2014. godine zabeležena su 10 slučajeva smrti za koje se sumnja da je uzrok predoziranje, za koje slučajevе se očekuje potvrda od Odeljenja za sudsku medicinu.

Uprkos nedostatku osoblja i adekvatnog prostora, povrh toga laboratoriјa u okviru Agencije za forenziku ne vrši detaljne analize o procentu mešavine droga sa drugim supstancama koje su intravenozno ubrzane, ipak analize ove laboratorije pružaju dokaze o prisustvu drugih supstanci, naročito u količinama namenjenim za domaće tržište, odnosno za upotrebu, kao što su kofein, ibuprofen, acetaminofen, amfetamini itd.

Na osnovu podataka NVO-a Labyrinth i Odeljenja za sudsku medicinu², osim zloupotrebe ovih droga postoje i slučajevi zloupotrebe lekova koji su deo grupe opojnih ili narkotičnih lekova i koje se ne smeju dati bez recepta od lekara, ali ovo se ne poštuje od strane apotekara, i stoga pristup ovim lekovima, uključujući i metadon, je prilično lak, što je takođe jedan od ostalih faktora koji utiču na nespremnost ljudi da se leče u specijalizovanim centrima za tu svrhu.

Ovi centri pored pružanja psiholoških konsultacija za osobe koje su zavisne od droge takođe nude i tretman sa metadonom, supstanca koja je takođe dostupna i na crnom tržištu, ali i u apotekama, uključujući i one apoteka koje nisu licencirane za prodaju ovog proizvoda, dok je njegova cena pristupačna za većinu osoba zavisnih od droga. U nedostatku centara za tretiranje / lečenje u većini gradova na Kosovu, za korisnike narkotika je jeftinija kupovina metadona na crnom tržištu ili u nekoj apoteci nego poseta specijalizovanih centara tretiranje / lečenje.

Kosovo se suočava sa nedostatkom odgovarajućih institucija za zbrinjavanje i tretman lica zavisnih od droge. Kosovo trenutno ima 5 centara koji se bave lečenjem i rehabilitacijom osoba zavisnih od narkotika, i to su: UKC Priština, regionalne bolnice u Đakovici i Gnjilanu, zatvor u Dubravi i NVO Labyrinth.

Na osnovu podataka Labyrinth-a oko profila osoba koji su pod tretmanom, prosečna starost osoba koje su po prvi počele da koriste narkotike je oko 18 godina, tako da je i najveći deo ovih osoba nezaposleno, ali i sa niskim nivoom obrazovanja³, dok ne postoje tačni podaci, ali veruje se da je značajan broj osoba zavisnih od droge uključeno u razne kriminalne aktivnosti kako bi obezbedili sredstva za korišćenje narkotika⁴.

² Tokom razgovora koje smo imali sa zvaničnicima iz Odeljenja za sudsku medicinu identifikovane su neke poteškoće u njihovom radu, koji se odnose na nedostatak savremene opreme za toksikološke analize, ograničeni broj osoblja i nedovoljni prostor za rad. Laboratoriјa za toksikološke analize sa trenutnim kapacitetom je u stanju da izvrši samo 14 testova i to samo kod mrtvih osoba, ali ne i kod živih osoba.

³ Na osnovu podataka primljenih od Labyrinth-a od ukupno 1.084 osoba koje su registrovane u ovom centru kao korisnici narkotičnih supstanci, i koje su bile ili su još na lečenju, 716 od njih je nezaposleno, dok oko 72% njih ima završeno samo srednju školu.

⁴ Na osnovu podataka primljenih od Labyrinth-a od ukupno 1.084 osoba koje su tretirane u ovom centru, 529 njih ili izraženo u procentima 48,80%, su imali problema sa zakonom ili su bili u zatvoru.

Iako ne postoji odgovarajuća studija o faktorima koji su doprineli da ove osobe počnu sa korišćenjem droga, prema podacima Labyrinthha stiče se utisak da je većina njih počelo sa korišćenjem narkotika iz radoznalosti ili kako bi učestvovali u društvu. Uznemiravajuća činjenica je da apsolutna većina korisnika droga je počela sa marihanom ili hašišom, ali su potom nastavili sa drugim težim drogama, uglavnom heroinom⁵.

Marihuana

Najvećim delom marihuana na Kosovu dolazi iz Albanije, ali u manjim količinama i iz Makedonije, Srbije i Crne Gore. Deo marihuane ostaje na Kosovu za domaću potrošnju i ostatak, koji se smatra da je nekoliko puta veći, je tranzitan i namenjen je drugim zemljama, uglavnom zapadno-evropskom tržištu. Marihuana u Kosovo ulazi zemaljskim putem preko drumskog prevoza na različite načine, uključujući i preko prevoza robe i putnika kroz granične prelaze, ali i preko ilegalnih puteva, uzimajući u obzir konfiguraciju graničnog pojasa.

Poslednjih godina Kosovska Policija sve više uspeva da identificuje površine na kojima se gaji kanabis sativa. Proizilazi da na ovim površinama visina ovih biljaka dostiže i do 2 metara, što ukazuje da je naša zemlja pogodna za uzgoj ove biljke pa se stoga postepeno povećava i broj uzbudljivaca ovih narkotičnih biljaka. Tokom 2014. godine primećeno je 19 slučajeva divljeg ili samostalnog klijanja sa ukupno 3.724 biljaka kanabisa i 39 slučajeva gajenja kanabisa od osumnjičenih osoba sa ukupno 3.206 biljaka.

Među regionima gde je zabeleženo najviše slučajeva uzbudljivanja kanabisa su regioni Mitrovice i Peć, i to uglavnom u udaljenim seoskim područjima, gde je identifikacija veoma teška i u nekim slučajevima one mogu biti identifikovane samo na osnovu prethodnih informacija o postojanju tih plantaža.

Na sledećoj tabeli prikazana je količina zaplenjene marihuane i uništavanje biljaka kanabisa koje su pronađene na različitim plantažama unutar teritorije Kosova.

Vrsta droge	2012	2013	2014	2015
Marihuana	1238kg	581 kg	738 kg	462 kg
Biljke kanabisa	10.584	1512	6930	2557
Semenke kanabisa	12.508	1024	5165	141

Tablica br. 2- Zaplena marihuane, semenki kanabisa i uništavanje biljaka kanabisa u Republici Kosovu tokom perioda 2012 - 2015

⁵ Na osnovu podataka primljenih od Labyrinth-a od ukupno 1.084 osoba koje su tretirane, 798 njih je izjavilo da je počelo sa korišćenjem narkotika marihanom, dok 202 osoba su počeli sa prvom upotrebotom droga heroinom. Ali tokom vremena ovi podaci su se promenili i sada ima registrovanih samo 113 osoba koji prvenstveno koriste marihanu, dok je broj korisnika droge koji kao prvu drogu koriste heroin porastao na ukupno 941 osoba.

U odsustvu detaljne analize iz laboratorije u okviru Agencije za forenziku, kao posledica nedostatka osoblja i prostora, bilo je nemoguće da se tačno utvrди poreklo zaplenjene marihuane, što se tiče toga da li je ona uzgajana u Albaniji ili u bilo kojoj drugoj zemlji ili da li je uzgajana na Kosovu.

Na osnovu tendencije zaplene marihuane primećuje se značajno smanjenje zaplenjene količine duž ovog perioda tokom 2015. godine, što se direktno nadovezuje sa operacijama koje su preduzete od strane albanske policije za uništavanje plantaža kanabisa u različitim regionima Albanije. Ovo je uticalo na smanjenu ponudu u odnosu sa potražnjom, što je dovelo do povećanja cene marihuane na tržištu, gde se kilogram marihuane prodaje oko 600-900 evra, dok je cena doze od 5 grama oko 20-25 evra.

Najveći broj potrošača marihuane na Kosovu uglavnom čini školska omladina bez obzira na pol, i mesta na kojima se najviše prodaje ova supstanca je u blizini škola i po kafićima koji se uglavnom posećuju od omladine, uključujući i noćne klubove.

S obzirom da se u prošlosti smatralo da upotreba marihuane ne stvara zavisnost korisnicima, tokom poslednjih godina nije bilo očigledne spremnosti da se traži tretman u nekom od specijalizovanih centara za lečenje, ali tokom 2014. godine dolazi do promene u odnosu na upotrebu ovog narkotika. Prema statističkim podacima NVO-a Labyrinth za 2014. godinu od ukupno 85 osoba koje su primili tretman u ovom centru, 50 njih, ili u procentima 58,82%, koristi marihanu kao primarni narkotik.

Heroin

Prema policijskim podacima o zaplenjenim narkoticima na Kosovu, od 2013. godine, a naročito od 2014. godine primećuje se drastičan pad zaplenjene količine heroina, što se direktno nadovezuje nedostatkom ovog narkotika na evropskom tržištu, ali i šire.

Među ključnim faktorima za nedostatak heroina na evropskom tržištu procenjuje se da su nemiri i sukobi u zemljama Bliskog (Srednjeg) istoka, kao u Iraku i Siriji, zemlje koje su odigrale važnu ulogu u trgovini ovih supstanci ili sirovini heroina iz Avganistana, kao glavni izvor proizvodnje opijuma za Tursku, odakle različitim zemaljskim putevima, uključujući i tranzitom kroz balkanske puteve i morski saobraćaj, je prevožen u evropske zemlje. Ovakvo stanje je primoralo međunarodne organizovane kriminalne grupe da potraže druge načine i alternativna tržišta.

U znatno manjoj količini, ali s obzirom na veliku potražnju koja je i dalje prisutna na evropskom tržištu za narkotike, ipak i dalje se primećuje prevoz heroina preko zemalja koje se suočavaju sa unutrašnjim nemirima i oružanim sukobima. Iako ne postoje tačni podaci, postoji osnovana sumnja da međunarodne organizovane kriminalne grupe u saradnji sa različitim grupama ekstremista i terorista su uključene u trgovinu heroinom, izazivajući sumnju da se deo prihoda od ove kriminalne aktivnosti stavlja na raspolaganje za finansiranje aktivnosti ovih ekstremističkih i terorističkih grupa.

Ovo ujedinjenje aktivnosti između organizovanih kriminalnih grupa i ekstremističkih ili terorističkih grupacija, uz to i kao posledice nesrazmere između potražnje u odnosu sa ponudom je takođe dovelo do povećanja cene heroina uopšte na evropskom tržištu, uključujući povećanje njegove cene i na Kosovu.

Prema procenama međunarodnih agencija i organizacija koje se bave procenom organizovanog kriminala uopšte i trgovine narkoticima posebno, ili čak i prema procenama iz otvorenih izvora, procenjuje se da se Kosovo nalazi na jednom od najvažnijih puteva međunarodne trgovine narkoticima vrste heroina, povrh toga i na jednom od puteva međunarodne trgovine drugim supstancama, kao što su marihuana i kokain.

Međutim na osnovu podataka Kosovske Policije oko zaplenjene količine heroina u poslednjih pet godina, počev od 2010. godine, primećuje se da je ova zaplenjena količina heroina relativno niska da zadovolji potražnju domaćeg tržišta sa jedne strane i evropskog tržišta sa druge strane.

Među razlozima koji su doprineli stvaranju percepciju da je Kosovo glavna tranzitna zemlja za trgovinu heroinom, procenjuje se da je učešće u kriminalnim aktivnostima građana poreklom sa Kosova u zemljama u kojima žive i njihove bliske veze sa njihovim rođacima na Kosovu, uključujući i slanje remitencija ili novčanih pošiljaka.

Vrsta droge	2012	2013	2014	2015
Heroin	94.1 kg	22.4 kg	9.6 kg	9.6 kg

Tablica br.3 - Zaplenjeni heroin u R.Kosovo tokom razdoblja 2012-2015

Imajući u vidu relativno visoki profit od kriminalnih aktivnosti, neke organizovane kriminalne grupe sa Kosova u saradnji sa organizovanim kriminalnim grupama iz regionala i šire, iako u manjim količinama, uključeni su u trgovinu heroinom za zapadno-evropske zemlje.

Prevoz heroina preko Kosova se uglavnom vrši privatnim vozilima, ili i turističkim agencijama, koristeći kosovsku dijasporu u Zapadnoj Evropi, koja često posećuje Kosovo. Međutim, s obzirom na ograničeni kapacitet Kosova za proizvodnju robe za potrebe izvoza, nedostatak preduzeća za prevoz robe, ili i poteškoće građana Kosova da se slobodno kreću unutar EU-a, Kosovo sve se manje smatra kao privlačno mesto u svrhe trgovine opojnim drogama ili narkoticima preko njene teritorije.

Uglavnom su identifikovane manje grupe, čija aktivnost se uglavnom sastojala od prevoza heroina za Kosovo, i iz Kosova za zapadno-evropske zemlje. Istražni ishodi protiv ovih pojedinaca ili manjih grupa, uzimajući u obzir i prepreke i poteškoće sa kojima se suočavaju ove institucije u rešavanje ovakvih slučajeva, kao posledica ne-učlanjivanja u bezbednosne institucije na regionalnom ili čak globalnom nivou, nisu rezultirale kompletном analizom aktivnosti ili čak i same moguće strukture ovih organizovanih kriminalnih grupa.

Osobina ovih organizovanih kriminalnih grupa je njihova sposobnost da se prilagode ili čak i njihovo učešće u veći broj kriminalnih aktivnosti. Zabeleženi su slučajevi kada je ista organizovana kriminalna grupa umešana u trgovinu heroinom, ali istovremeno i u trgovinu marihanom. Procenjuje se da je ovo rezultat zahteva tržišta, ali i zbog korišćenja istih ljudskih i materijalnih resursa, uključujući i iste prevozne puteve i načine.

Prema podacima NVO-a Labyrinth od ukupno 1.084 osoba koje su tretirane u ovom centru od 2002. godine oko 115 osoba su imale infekcije ili zdravstvene probleme, dok samo tokom 2014. godine ukupno 5 osoba, iako ovi podaci ne pokazuju da li su ove osobe bile samo korisnici heroina, dok je broj onih koji su imali predoziranje počev od 2002. godine je 276. Prema podacima Odeljenja za sudsku medicinu samo tokom 2014. godine su zabeležena 10 slučajeva smrti za koje se sumnja da je uzrok predoziranje ili su posledica mešanja droga / lekova sa opasnim supstancama, ali ovi podaci još uvek nisu u potpunosti potvrđeni i još se ne zna da li su izazvani samo od heroina.

Korisnici heroina u nedostatku dovoljnih i adekvatnih institucija za njihov smeštaj i lečenje, postaju teret porodice, okruženja ali i društva u celini. Prema podacima NVO-a Labyrinth ogromna većina osoba koje su tretirani u ovom centru su nezaposleni i isti se suočavaju sa poteškoćama u obezbeđivanju doza za upotrebu i po svaku cenu pokušavaju da dođu do sredstava za nabavku heroina. Mnogo ovih osoba, mada ne postoje precizni podaci, su uključeni u kriminalne aktivnosti, posebno u krađama i pljačkama. Prema podacima primljenih od NVO-a Labyrinth od ukupno 1.084 osoba koji su tretirani u ovom centru 529 od njih su bili u zatvoru, ali ovi podaci uključuju korisnike droga u celini, a ne samo korisnike heroina, ali najveći procenat njih koristi heroin kao primarnu drogu.

S obzirom na nivo potražnje u odnosu na smanjenu ponudu, zabeleženo je povećanje cene heroina na tržištu. Trenutno cena za kilogram heroina se kreće od 17.000 - 22.000 evra, u zavisnosti od kvaliteta, dok se cena za dozu od 0,6 grama kreće od 20 - 25 evra.

Uzimajući u obzir uglavnom nepovoljno ekonomsko stanje korisnika i visok nivo nezaposlenosti među njima, ove cene su gotovo nepodnošljive za većinu njih, ovi korisnici pored umešanosti u kriminalnim aktivnostima nastoje da pronađu jeftinije droge, mešavine kojih sadrže veće količine drugih supstanci ili oni čak i zloupotrebljavaju različite lekove, uključujući i metadon kojim se snabdevaju sa crnog tržišta ili u apotekama gde ih uzimaju bez lekarskog recepta iako je to zabranjeno zakonom, pokušavajući na ovaj način da donekle upotpune potrebu za uzimanje doze heroina.

Heroin koji se nalazi na Kosovu, a posebno ona količina koja je namenjena za unutrašnju upotrebu je pomešana sa različitim supstancama, uključujući i kofein, različite lekove, uključujući i opasne supstance, jer heroin koji je namenjen za upotrebu, počev od trgovaca po do korisnika, prolazi preko nekoliko preprodavaca, a svaki od njih ima za cilj da ostvari svoju dobit.

Međutim, iako su ove mešavine identifikovane tokom laboratorijskih analiza od strane Agencije za forenziku, ovi testovi nisu detaljni, jer u nedostatku osoblja i adekvatnih prostorija zaplenjeni

heroin se ne podvrgava detaljnim analizama o kvalitetu, odnosno o procentualnom sastavu sadržaja heroina i drugih supstanci.

Ovi testovi, koji su predviđeni i Nacionalnom strategijom za borbu protiv droge su neophodni da bi se utvrdilo da li je zaplenjena količina heroina bila namenjena za inostrano ili za domaće tržište. Takođe, kroz ove testove je moguće identifikovati koja je grupa bila uključena u ove kriminalne aktivnosti.

Kokain

Iako je kokain već nekoliko godina jedna od poznatih droga na Kosovu, ipak njegovo prisustvo na domaćem tržištu je relativno nisko. Uopšte posmatrano zaplenjeni kokain na Kosovu se susreće u manjim količinama i uglavnom se nalazi kod osoba koje su njegovi korisnici, ili i preprodavci, ali do sada, osim jednog slučaja tokom 2014. godine u regionu Peći, nije identifikovana neka organizovana kriminalna grupa koja se bavi trgovinom kokaina.

Mada i ovaj slučaj u kojem je identifikovana organizovana kriminalna grupa je izvršen tokom zajedničke operacije sa albanskim policijom, u kom slučaju je zaplenjeno 20 kg kokaina, prekursora i kiseline, koje su skladištene u jednoj stambenoj zgradbi, i bile su namenjene za mešanje i pripremu kokaina. Hjerarhija ove kriminalne grupe je sa bazom u Albaniji, u saradnji sa nekim osobama sa Kosova. U ovom slučaju teritorija Kosova je iskorišćena samo kao utočište za mešanje i pripremu ove supstance, dok su ove supstance na Kosovo ušle iz Albanije. Prema istražnim rezultatima jedna od uhapšenih osoba na Kosovu, je hemičar i ima dvojno, albansko i američko, državljanstvo. Posle mešanja ova količina kokaina je planirana da bude prevezena nazad na teritoriju Albanije.

Na osnovu policijskih statistika i centara koji operišu na teritoriji Kosova, broj zavisnih osoba od ove vrste narkotika je mali. Prema podacima NVO-a Labyrinth broja osoba koje su zatražile tretman u ovom centru od 2002. godine, gde je kokain bio prva droga koju su koristili je ukupno 65 osoba, dok broj osoba za koje je kokain predstavljao primarnu drogu za upotrebu je 12, a tokom 2014. godine u ovom centru tretirano je ukupno 4 osoba za koje je kokain bio primarna droga.

Prema podacima Kosovske Policije tržišna cena kokaina po kilogramu se kreće od 60.000 – 80.000 evra, dok se cena doze od 0,6 g kreće između 70 - 90 evra.

Prema policijskom podacima o zaplenjenim narkoticima na Kosovu tokom perioda 2012. - 2014. zabeležen je rast zaplenjene količine kokaina.

Vrsta	2012	2013	2014	2015
Kokain	7.4 kg	3.3 kg	21.1 kg	0.054 kg

Tablica br.4 - Zaplenjena droga - kokain na Kosovu tokom razdoblja 2012. - 2015.

Ekstazi (MDMA)

Upotreba ove narkotičke supstance na Kosovu je veoma niska, pošto efekat ove supstance je skoro isti sa efektom marihuane, dok je njegova cena u poređenju sa cenom marihuane mnogo viša. Ova vrsta supstance je uglavnom prisutna na evropskom tržištu, dok na Kosovu dolazi uglavnom preko mlađih iz dijaspore tokom njihove posete Kosovu. Što se tiče ove droge nema dovoljno informacija o njoj i nije zabeleženo učešće neke organizovane kriminalne grupe ili zaplena veće količine ove droge.

TRGOVINA LJUDSKIM BIĆIMA

U posleratnom periodu, organizovane kriminalne grupe sa Kosova i susednih zemalja, a i šire, koje profitirajući i od činjenice da usvojeno zakonodavstvo od strane administracije UNMIK-a nije predviđalo trgovinu ljudskim bićima kao krivično delo (osim prostitucije koja je bila predviđena jedino kao prekršaj) doveli su na Kosovu znatan broj žrtava trgovine ljudskim bićima sa ciljem njihove seksualne eksploracije. Poreklo ovih žrtava trgovine ljudskim bićima je bilo iz najsiročijih evropskih i evro-azijskih zemalja, kao što su Rumunija, Moldavija, Ukrajina, Bugarska i drugih zemalja. Nedostatak zakonodavstva da sankcioniše ovu pojavu i prisustvo velikog broja međunarodnika na Kosovu, koji su ocenjeni kao dosta profitabilna klijentela, su predstavljale prednost za organizovane kriminalne grupe.

Nema dovoljnih informacija o načinima trgovine tih žrtava i načinu njihovog prevoza na Kosovo, ali te iste žrtve su uglavnom stavljanе na raspolaganju noćnim klubovima i lokalima, koji su bili široko rasprostranjeni u gotovo svim regionima na Kosovu, te su žrtve potom bile upisivane kao radnice ili plesačice u tim lokalima, ali istovremeno one su bile primorane da pružaju i seksualne usluge klijentima ovih lokala.

S obzirom na tendenciju rasta ove pojave, dana 19.01.2001 administracija UNMIK-a kroz posebnu uredbu br. 2001/4 predviđa trgovinu ljudskim bićima kao krivično delo i ovo delo kasnije je predviđeno i u Privremenom krivičnom zakoniku Kosova iz 2004. godine.

Kosovsko zakonodavstvo u ovom pogledu je neprestano napređovalo i Krivični zakon Kosova, koji je stupio na snagu 2013. godine je u skladu sa Međunarodnom konvencijom UN-a za borbu protiv organizovanog kriminala, kao i Palermeskog protokola protiv trgovine ljudskim bićima iz 2000. godine.

Prema Krivičnom zakonu izraz "trgovina ljudima ili trgovina ljudskim bićima" podrazumeva regrutovanje, prevoz, prebacivanje, skrivanje ili prihvatanje osoba putem pretnje ili upotrebotom sile ili drugih oblika prinude, otmicom, prevarom, zloupotrebom vlasti ili zloupotrebe položaja ili davanje ili primanje novca ili koristi u cilju postizanja pristanka neke osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu eksploracije.

Dok „eksploatacija“ ili „iskorišćavanje“ obuhvata sledeće oblike:

- Korišćenje usluga prostitucije,
- Pornografija ili ostali oblici seksualnog iskorišćavanja,
- Prosjačenje,
- Prinudni rad ili usluge,
- Ropstvo ili odnos sličan ropstvu,
- Potčinjenost ili uklanjanje organa i tkiva.

	2012	2013	2014	2015
Trgovina ljudskim bićima	34	38	28	24
Omogućavanje prostitucije	28	18	24	23
Druga dela trgovine ljudima	38	15	21	18

Tablica br.5 - Broj slučajeva koji su povezani sa krivičnim delima Trgovine ljudskim bićima tokom razdoblja 2012. - 2015.

Na osnovu statistike prikazane u tablici br. 5 primećuje se neprekidni blagi pad slučajeva trgovine ljudima. Takođe i statistika o drugim krivičnim delima u vezi sa trgovinom ljudskim bićima pokazuje da je broj slučajeva relativno isti.

Žrtve trgovine ljudskim bićima

Prema policijskim podacima iz godine u godinu je zabeležen pad broja stranih žrtava trgovine ljudima, ali s druge strane zabeležen je porast broja domaćih žrtava trgovine ljudima, posebno nakon proglašenja nezavisnosti 2008. godine, uključujući i maloletne žrtve starosti od 15-17 godina, koje su najosetljivije / najugroženije zbog različitih faktora kao što su na pr.:

- nedovoljna roditeljska i porodična briga
- teški ekonomski i socijalni uslovi (siromaštvo)
- napuštanje škole
- nedostatak perspektive
- visoki nivo nezaposlenosti
- rodna neravnopravnost i nasilje nad ženama
- sukobi i post-konfliktne situacije
- nedostatak društvene integracije
- nedostatak pristupa obrazovanju

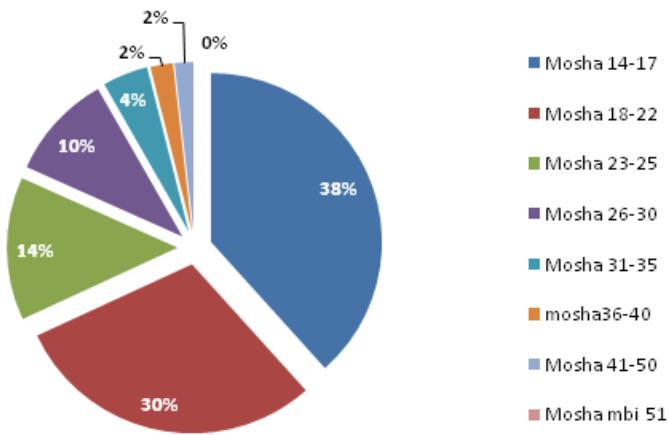
Krivično delo trgovine ljudima na Kosovu se smatra da je skrivene i tajne prirode, i većina žrtava su zaprećene, ucenjivane, zastrašivane i prevarene, i na sistematski način su iskorišćavane od strane ovih trgovaca, zbog toga žrtve se ne samo-izjašnjavaju (ne prijavljuju slučajeve policiji), niti

imaju hrabrosti da govore o stanju u kome se nalaze čak i onda kada ostali sprovodioci zakona su u kontaktu i razgovaraju sa njima. Takođe, javnost uglavnom doživljava ovu vrstu zločina kao nešto što se vrši voljom i željom samih žrtava.

Godine	Kosovo	Moldavija	Albanija	Srbija	Ostale	ukupno
2012	29	23	1	0	1	54
2013	44	0	7	1	0	52
2014	36	0	4	1	1	42
2015	25	0	4	1	0	30

Tablica br.6 - Žrtve prema njihovom poreklu, razdoblje 2012. - 2015.

U ovoj tablicu je prikazan broj žrtava prema njihovoj državnoj pripadnosti tokom godina. Prema podacima iz ove tablice primećuje se tendencija stalnog pada identifikovanih žrtava trgovine ljudima, posebno tokom 2015. godine.

Grafikon br. 1 - Žrtve trgovine ljudima prema starosnim grupama, razdoblje 2012. - 2015.

Prethodni grafikon predstavlja žrtve prema starosnoj grupi, gde se vidi da je najugroženija starosna grupa 14 - 17 godina, zatim slede starosne grupe 18 - 22, 23 - 25, itd. Dok starosna grupa preko 51 godina rezultira bez nijedne žrtve (0).

Faktori koji utiču na trgovinu ljudskim bićima

Na trenutne tendencije u trgovini ljudima na Kosovu imale su uticaja dve vrste faktora:

Unutrašnji faktori - koji su doprineli ovoj promeni u tendencijama trgovine ljudima smatraju se: usvajanje novih zakona, Zakon o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima, Zakon o strancima, Primena viznog režima od strane Kosova za 87 zemalja sveta, itd. Svi ovi zakoni su doprineli da se stvore barijere i dodatne prepreke za trgovce ljudima kako bi im se otežala regrutacija žrtava iz drugih država i njihov prevoz na Kosovu, tako da se ovi trgovci sada usredsređuju na lokalne žrtve.

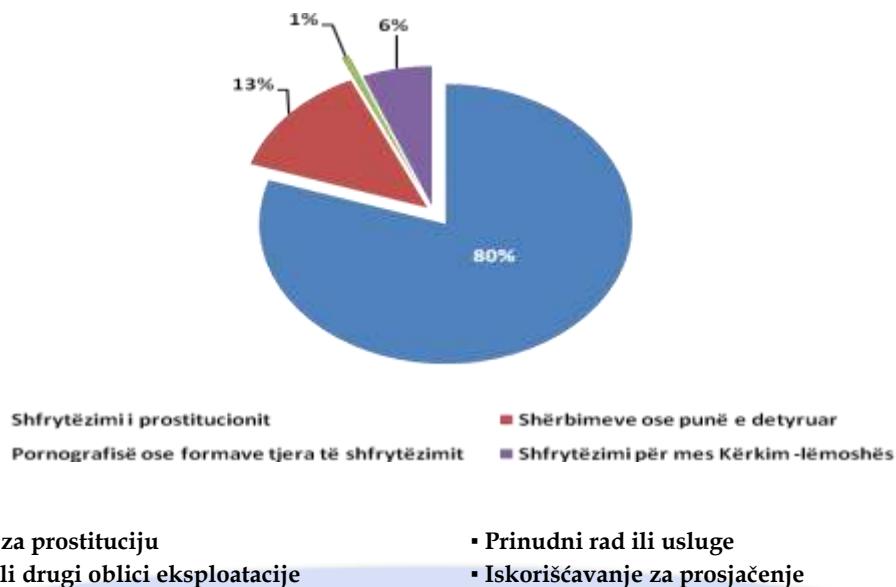
Spoljni faktori - takođe su doprineli ovom pitanju kao na pr. proširenje Evropske unije sa istočnim zemaljima: Rumunijom, Bugarskom, ukidanje viza za balkanske zemlje, i prema tome Kosovo više nije poželjno odredište, pošto se sada građani (potencijalne žrtve) ovih zemalja slobodno kreću po zapadno-evropskim zemljama. Većina žrtava trgovine ljudima još se i dalje nalaze / lociraju i identifikuju po kafanama, barovima, restoranima, ali porastao je i broj slučajeva kada su žrtve identifikovane u privatnim kućama / apartmanima, itd.

Ipak identifikacija žrtava trgovine ljudima i dalje ostaje izazov za sve kosovske institucije uključene u sprečavanju i borbi protiv ove pojave, uključujući i društvo u celini. Uopšte posmatrano još uvek postoji percepcija u društvu, ali i kod porodica žrtava trgovine ljudima, da žrtve nisu primorane da se uključe u ove aktivnosti, nego da, prema njima, one su dobrovoljno uključene u takve aktivnosti. Stoga kao rezultat ovoga, identifikacija žrtava se i dalje uglavnom vrši od strane Kosovske Policije, kroz operativne načine i na osnovu prethodnih obaveštajnih informacija.

I dalje kao posledica pritiska i zastrašivanja od strane osumnjičenih, žrtve trgovine ljudima oklevaju da sarađuju sa bezbednosnim institucijama i u nekim slučajevima uprkos činjenici da postoji osnovana sumnja da one jesu žrtve trgovine ljudima, ipak vrlo teško se može dobiti njihova potvrda.

Oblici eksploracije žrtava ove trgovine na Kosovu

Statistika istraženih slučajeva pokazuje da je prostitucija na Kosovu glavni oblik eksploracije žrtava trgovine ljudima, dok ostali oblici eksploracije, kao što su pornografija ili drugi oblici seksualnog iskorišćavanja, prosjačenje, prinudni rad i usluge, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, potčinjenost ili uklanjanje organa i tkiva su retki.

Grafikon br. 2 - Oblici eksploracije žrtava trgovine ljudima, razdoblje 2012. - 2015.

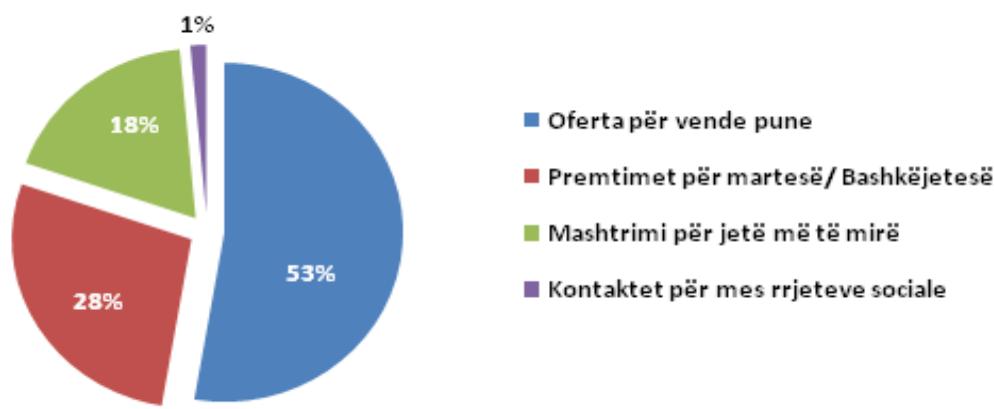
U 80% slučajeva oblik eksploracije je prostitucija, 13% prisilni rad ili usluge, 6% prosjačenje, dok 1% čine pornografija ili drugi oblici eksploracije.

Metode regrutacije u slučajevima trgovine ljudskim bićima

Metode regrutovanja značajno se razlikuju jedna od drugih i zavise od načina delovanja i nivoa organizovanja trgovaca, kao i od vrste ciljne grupe (žene / deca / siročad / pripadnici nacionalnih manjina), itd.

Uglavnom trgovci koriste ove načine regrutacije:

- Ponude za posao - (konobarice, plesačice, šankerice, itd.), pri čemu im obećavaju dobru mesečnu platu.
- Lažna obećanja za brak ili suživot.
- Prevara lažnim obećanjima i poluistinama, kao što je na primer mogućnost da rade u nelegalnim uslovima, ali ne pod teškim uslovima eksploracije ili pod ropstvom, ili oduzimanje organa ili delova tela, ali bez informisanja o mogućim zdravstvenim efektima.
- Kontakt putem veb-sajtova i interneta (Facebook, twitter, Badoo, itd.) - stupanje u kontakt sa mladim devojkama / ženama.

▪ Ponude za posao: ▪ Lažna obećanja za brak ili suživot: ▪ Prevarama za bolji život: ▪ Stupanje u kontakt putem društvenih mreža

Grafikon br. 3 - Statistika o načinu regrutovanja žrtava razdoblje 2012. - 2015.

Prethodni grafikon predstavlja način regrutovanja žrtava, gde 53% njih se regrutuju ponudama za posao, 28% obećanjima za brak / suživot, 18% prevarama za bolji život i 1% putem kontakata preko društvenih mreža.

Hapšenje osoba koje se bave trgovinom ljudima

Tokom tretiranja sumnjivih slučajeva trgovine ljudima nije uspela identifikacija neke organizovane grupe, ali tendencije u trgovini ljudima na Kosovu se trenutno kreće prema organizaciji pojedinih kriminalnih mreža.

Tretman i istraga slučajeva trgovine ljudima u okviru Kosovske Policije se sprovodi od strane Direkcije za istagu trgovine ljudskim bićima, čije osoblje je prikupilo prilično iskustvo i stručnost za tretiranje slučajeva trgovine ljudima, ipak osoblje ovog odeljenja u pojedinim slučajevima je preopterećeno sa drugim zadacima, jer osim slučajeva trgovine ljudima, oni se takođe bave i drugim slučajevima koji se nadovezuju sa slučajevima trgovine ljudskim bićima.

Uhapšene osobe	2012	2013	2014	2015
Trgovina ljudima	121	91	66	48
Omogućavanje prostitucije	39	35	35	37
Prostitucija	61	26	49	70
Druga dela	7	30	11	23
UKUPNO	228	182	161	178

Tablica br. 7 - Statistički podaci o uhapšenim osobama, razdoblje 2012. - 2015.

Broj uhapšenih osoba zbog krivičnog dela trgovine ljudima, omogućavanja prostitucije i drugih sličnih krivičnih dela tokom razdoblja 2014. i 2015. godine je relativno niži nego tokom 2012. i 2013. godine. Ovo je povezano sa manjim brojem pokrenutih slučajeva i identifikovanih žrtava tokom 2014. i 2015. godine.

Broj izrečenih kaznenih mera protiv osumnjičenih za različite načine trgovine ljudima i dalje je relativno nizak i to je kao posledica nekoliko faktora:

- Teškoće u prikupljanje dokaza i svedočenja tokom istrage
- Potencijalni svedoci iole uopšte ne surađuju na pružanju dokaza.
- Promena izjava od strane žrtava trgovine ljudima, koji u nekim slučajevima suočeni pritiskom i strahom o sopstvenoj i bezbednosti svojih porodica odlučuju da promene svoje iskaze.
- Producovanje u nedogled sudskih postupka, uzrokuje da je vrlo teško obezbediti prisustvo žrtava trgovine ljudima, posebno onih iz mlađih starosnih grupa, tokom pretresa predmeta u Sudu, naročito u slučajevima kada žrtve trgovine ljudima imaju porodicu.
- Nezadovoljavajući nivo među-institucionalne, regionalne i međunarodne saradnje

Zaštita žrtava i reintegracija

Zaštita žrtava trgovine ljudima ostaje izazov za institucije Republike Kosovo, i uprkos činjenici da je postignut napredak u stvaranju povoljnih uslova za pružanje mera zaštite, utočišta i za reintegraciju žrtava trgovine ljudima.

Saradnja i doprinos organizacija civilnog društva je od posebnog značaja, posebno onih koje pružaju specijalizovane usluge i stručnost u tretiranju ove osetljive problematike. Vlada Republike Kosovo je podržala pitanja zaštite i reintegracije žrtava trgovine ljudima i tokom 2012. godine je pružila podršku 43 žrtvama trgovine ljudima, dok je tokom 2013. godine podržala 52 žrtve trgovine ljudima.

Na Kosovu trenutno postoje tri centara za sklonište žrtava trgovine ljudima, jedno sklonište ili utočište u kome su uglavnom smeštene žrtve trgovine ljudima koje prema preliminarnoj proceni se ocenjuju da su pod srednjim ili visokim rizikom, kao i dva druga centra za sklonište / utočište koja se upravljaju od nevladinih organizacija i u kojima se zbrinjavaju žrtve nižeg rizika.

Nacionalna strategija protiv trgovine ljudskim bićima na Kosovu

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima na Kosovu 2015 - 2019 osnažuje institucionalne napore i kosovskog društva u celini za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima. Ovo se radi uvek uzimajući u obzir preporuke koje proizilaze iz izveštaja međunarodnih organizacija, izveštaja Evropske komisije kao i domaćih i međunarodnih partnera iz privatnog sektora i civilnog društva, sa zajedničkom svrhom i ciljem, za sprečavanje, suzbijanje i iskorenjivanje krivičnih pojava kao što je trgovina ljudima.

Nacionalna Strategija i Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima na Kosovu odražava strateške ciljeve u potpunom skladu sa strategijom EU-a za iskorenjivanje trgovine ljudima 2012 - 2016 i rešavanju pitanja na domaćem i regionalnom kontekstu.

Izveštaji međunarodnih agencija i organizacija

Borba protiv trgovine ljudima nastavlja da bude jedan od uslova koje je Kosovu postavila Evropska unija (EU). U tom smislu u Izveštaju o napretku Kosova predočene su i neke primedbe, takođe i u Izveštajima o napretku o ispunjavanju uslova u vezi sa Smernicama za liberalizaciju viznog režima. Osim EU-a, i u Izveštaju o trgovini ljudskim bićima američkog Stejt departmenata je istaknuto da Kosovo nastavlja da bude izvor i tranzitna zemlja trgovine ljudskim bićima. Štaviše, u izveštaju se navodi da Vlada Kosova ne deluje u potpunosti na osnovu minimalnih standarda propisanih za iskorenjivanje trgovine ljudima, iako čini značajne napore da deluje u tom pravcu.

Od 2008. godine, kada je Kosovo proglašilo svoju nezavisnost, bilo je sličnih kritika zbog neefikasnog krivičnog gonjenja i neadekvatnog kažnjavanja zločina trgovine ljudima. Stvoreni su

dodatni pravni i institucionalni mehanizmi na Kosovu, počev od specijalizovanih jedinica za istragu trgovine ljudima u okviru Kosovske Policije, ustanove za zaštitu žrtava kako bi se rešilo pitanje zastupljenosti žrtava trgovine ljudima po sudovima, takođe su osnovane i specijalizovane usluge NVO-a sa ciljem pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima. Ipak, ovaj pristup je ostao više fokusiran na zaštitu od, i na sprečavanje, trgovine ljudima nego na ozbiljno sprovođenje krivične istrage kako bi se uhvatile organizovane grupe trgovine ljudima i za kažnjavanje počinilaca zločina trgovine ljudima.

Krivično gonjenje i kažnjavanje slučajeva trgovine ljudskim bićima

Tokom 2014. godine, pravosudni organi su nastavili da ostvaruju nizak nivo gonjenja i presuda za zločine trgovine ljudima. Slaba podaci su ishod zaostalih predmeta u kosovskim sudovima, stalni nedostatak specijalizovanih tužilaca i sudija za rešavanje krivičnih dela u vezi sa slučajevima trgovine ljudima, i kao rezultat oklevanja žrtava trgovine ljudima da sarađuju sa organima iz oblasti vladavine prava⁶.

Tokom 2014. godine u svim kancelarijama Osnovnog tužilaštva Kosova obrađeno je ukupno 66 slučajeva trgovine ljudima protiv 181 osoba. Međutim, organi tužilaštva su uspeli da reše samo 22 slučajeva protiv 56 lica, odnosno 33% slučajeva. Do kraja godine su ostala nerešena 44 slučajeva trgovine ljudima protiv 125 lica, odnosno 67% od ukupnog broja slučajeva⁷.

EKSTREMIZAM I RADIKALIZAM

Iako do sada Republika Kosovo se nije direktno suočila sa mogućim terorističkim napadima ili sa direktnim pretnjama od takvih napada, ipak nedavna dešavanja na nacionalnom, regionalnom, ali i globalnom nivou su doprinela na stvaranju novih okolnosti i izazova sa kojima se suočavaju domaće institucije, ali i kosovsko društvo u celini.

Uprkos političkim dešavanjima u zemlji, postizanja nekih sporazuma kao rezultat razgovora između Kosova i Srbije i postignutom napretku u praktičnoj primeni ovih sporazuma još uvek nastavljaju da budu prisutne aktivnosti određenih pojedinaca ili određenih grupa sa ekstremno nacionalističkim ideologijama, koje predstavljaju opasnost i pretnju za zemlju. Ovi pojedinci i grupe uglavnom su koncentrisani na severu zemlje, gde se i dalje institucije Republike Kosovo suočavaju sa poteškoćama za potpuno sprovođenje zakonitosti i potpunu operativnost institucionalnih i državnih mehanizama.

⁶KIPRED; EU zahtevi za Kosovo: borba protiv trgovine ljudima

⁷Tužilački savet Kosova, 2014, Godišnji među-institucionalni izveštaj o usklađivanju statističkih podataka, strana 69. dostupan na,

Pojedinci i grupe, uglavnom na severu zemlje, pod maskom nacionalizma su uključeni u razne kriminalne aktivnosti i organizovani kriminal, i u ime nacionalizma zloupotrebljavaju stanovništvo na severu zemlje da bi zaštitili svoje kriminalne delatnosti.

Međutim slično kao i u drugim zemljama u regionu, ali i šire, druga realna pretnja za Republiku Kosovo i dalje ostaje tendencija širenja i uticaja ekstremnih ideologija koje zloupotrebljavaju religiju da ostvare svoje ciljeve, koji su zasnovani na netoleranciju, međuversku i sektarnu mržnju, i pobunu protiv demokratskog sistema i prozapadnog stremljenja Republike Kosovo.

Do sada, osim nekih izolovanih slučajeva nasilja uglavnom nad "umerenim" pripadnicima Islama nije bilo nekog slučaja koji direktno utiče na opštu bezbednost. Međutim, zabrinjavajuća činjenica je učešće u redovima terorističkih organizacija ISIS i Al-Nusrah jednog broja građana Republike Kosovo u sukobima u Siriji i Iraku i uključivanje nekih od njih u direktnim aktima nasilja, ali i u terorističkim aktima.

Prvi borci iz Republike Kosovo su se pridružili ovim sukobima od sredine 2012. godine, i koji su u početku bili relativno manjeg broja i uglavnom su se pridruživali Slobodnoj Vojsci predvođenoj od sirijske opozicije, a kasnije borci iz Republike Kosovo su počeli da se priključuju terorističkoj organizaciji Al-Nusrah na početku, a zatim i ISIS-u, gde su trenutno uključeni većina boraca iz Republike Kosovo. Prema trenutnim podacima putovanje Kosovara u zonama sukoba se uglavnom obavljalo avionom sa aerodroma u Prištini, Skoplju i Tirani prema Istanbulu. Međutim, postoji manji broj slučajeva, kada su neke osobe putovale ili su pokušale da putuju preko ilegalnih puteva kroz Makedoniju, Bugarsku itd. Ali do sada nije zabeležen nijedan slučaj da su oni bili potpomognuti ili podržani od strane neke organizovane kriminalne grupe sa Kosova.

S obzirom da se u većini slučajeva osobama koje su otišle da se pridruže terorističkim grupama u zoni sukoba oduzimaju putne isprave, postoji sumnja da ako te iste osobe odluče da se vrate na Kosovo one moraju do putuju ilegalnim putevima, uz pomoć organizovanih kriminalnih grupa, ili skrivajući se među izbeglicama.

Motivi koji su pokrenuli ove pojedince da učestvuju u ovom sukobu su različiti, počev od humanitarnog aspekta, materijalne koristi, kao i u izolovanim slučajevima zbog ideoloških pitanja. Treba napomenuti da neki od Kosovara koji putuju u zonama sukoba ne idu tamo sa ciljem da aktivno učestvuju u ratovanju, nego kako oni misle da žive u "islamskoj državi" i prema "islamskim" načelima.

Dosadašnja tendencija radikalizacije građana Republike Kosovo i njihovog učešća u zonama sukoba u inostranstvu je i kao posledica teškog ekonomskog - socijalnog stanja koje trenutno vlada na Kosovu, posebno za pojedine slojeve društva, koji su izloženi uticaju pojedinih elemenata radikalnih i ekstremnih ideologija, koje uglavnom obeležavaju ovaj sloj društva, kroz direktni kontakt sa određenim pojedincima, preko predavanja nekih radikalnih imama, ili putem propagande na internetu, posebno na društvenim mrežama.

Na osnovu raspoloživih podataka bezbednosnih institucija Republike Kosovo do sada je broj Kosovara koji su učestvovali u određenim periodima u zoni sukoba oko 300 osoba, uključujući i oko 50 osoba za koje se veruje da je ubijeno i oko 140 drugih za koje se veruje da se trenutno

nalaze u zoni sukoba (u ovaj broj je uključeno i 38 žena i 27 dece). Na osnovu profila osoba koje su identifikovane od strane bezbednosnih institucija, osobe koje su se pridružile (ovom sukobu) su uglavnom ljudi koji žive u teškim ekonomsko - socijalnim uslovima, s niskim nivoom obrazovanja, sa porodičnim problemima. Prema ovim podacima prosečna starost osoba koje su se pridružile terorističkim grupama u zonama sukoba u Siriji i Iraku je između 18 - 27 godina.

Ove osobe, ali i druge osobe koje mogu biti radikalizovane kao rezultat neprestane propagande, predstavljaju direktnu pretnju i opasnost za bezbednosno stanje i ustavni poredak Republike Kosova, oni takođe utiču na stvaranje negativne slike o Republici Kosovo koja je u procesima integracije. Druga opasnost koja se može pojaviti je i podizanje nivoa netolerancije ili čak i društvene reakcije naspram ideologije i aktivnosti ovih pojedinaca, čime se rizikuje stvaranje suprotnih ekstremističkih grupa.

Stoga, uzimajući u obzir ovu zabrinutost i pretnje koje mogu da predstavljaju ove osobe, Kosovska Policija, u saradnji sa drugim relevantnim institucijama su preduzele konkretnе mere za sprečavanje ove pojave, kao i osvećivanje drugih institucija o neophodnosti za konkretno delovanje u cilju sprečavanja i za borbu protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. U tom kontekstu treba istaći i izradu i usvajanje zakona za sankcionisanje ili kažnjavanje učešća u inostranim sukobima. Ovaj zakon je imao pozitivan uticaj na sprečavanje učešća građana Republike Kosovo u sukobima u inostranstvu, budući da pored predviđenih sankcija / kazni za osobe koje se pridružuju organizacijama ili vojnim ili paravojnim jedinicama, ovaj zakon takođe predviđa kažnjavanje za pozive pridruženju tim sukobima, uključujući i propagandu bilo kog oblika.

Kosovske institucije su neprestano isticale interesovanje i spremnost za saradnju sa verskim zajednicama, civilnim društvom, nevladinim organizacijama, smatrajući da sprečavanje nasilnog ekstremizma i borba protiv terorizma se ne mogu postići samo policijskim pristupom, nego je neophodan i jedan sveobuhvatni pristup ovom problemu.

Kao rezultat ovog angažovanja postignuta je potpuna saglasnost da osim Nacionalne Strategije i Akcionog Plana za borbu protiv terorizma, domaće institucije u saradnji sa civilnim društvom i verskim zajednicama treba da se više angažuju oko sprečavanja širenja radikalizma. Posle nekoliko sastanaka i sveobuhvatnih razgovora tokom drugog tromesečja 2015. godine, domaće institucije sa aktivnim učešćem civilnog društva, NVO-a, verskih zajednica i drugih, izradile su Nacionalnu Strategiju za borbu protiv nasilnog radikalizma i ekstremizma 2015. - 2020. Preko ove Strategije se cilja pružanje sveobuhvatnog pristupa za ranu identifikaciju radikalizovanih osoba i potisnih faktora fokusirajući se na sprečavanje širenja radikalizma, intervenciju, kao i de-radikalizaciju i reintegraciju radikalizovanih osoba.

Uporedo sa angažovanjem i aktivnostima za sprečavanje uključivanja građana Republike Kosovo u inostranim sukobima ili učestvovanja u terorističkim grupama, Kosovska Policija u saradnji sa Specijalnim Tužilaštvom i Osnovnim Tužilaštvima počev od 2013. godine je pokrenula krivičnu istragu o organizovanju i sudelovanju u terorističkim grupama i protiv ostalih krivičnih dela iz poglavlja o krivičnim delima protiv bezbednosti i ustavnog poretku Republike Kosovo. Kao rezultat ovih istraga uhapšeno je preko 100 osoba, uključujući i osobe koje su učestvovalle u sukobima u inostranstvu u redovima terorističkih organizacija, osoba koje su uključene u

organizovanju i regrutaciji, inspirativnih imama i promotera radikalnih ideologija, kao i nekolicine militantnih imama ili zagovarača učešća građana Republike Kosovo u sukobima u inostranstvu u redovima terorističkih organizacija. Takođe u saradnji sa relevantnim institucijama KP je uspela da obustavi aktivnosti oko 15 nevladinih organizacija, zbog sumnje da iste deluju u suprotnosti sa zakonodavstvom na Kosovu, kao i da su uključene u podsticanje međuverske i sektarne mržnje.

NELEGALNA MIGRACIJA

Migracija određenih kategorija građana Kosova ka zapadnoj Evropi je prisutna pojava, sa svojim usponima i padovima, i neprestanom zabrinutosti domaćih i međunarodnih institucija i društva uopšte.

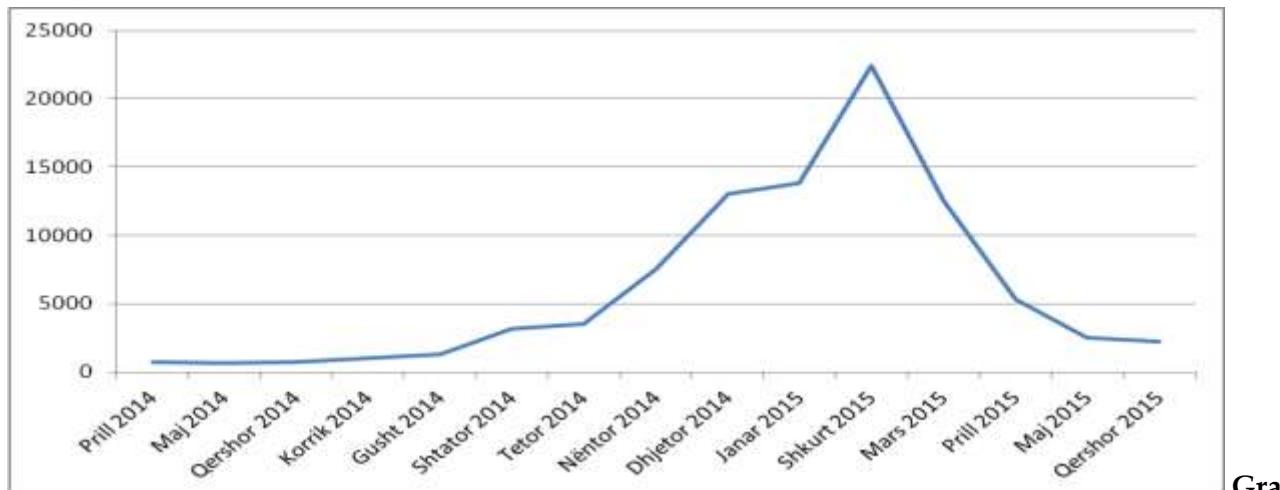
Kosovski migranti su pripadnici oba pola, uglavnom su srednje starosne dobi i omladina, oni su nezaposleni ili zaposleni u privatnom sektoru, imaju porodice i decu, i pripadaju nacionalnostima prema zastupljenosti stanovništva Kosova.

Kosovski migranti su uglavnom osobe lošeg ekonomskog stanja, nezaposlene ili zaposlene uglavnom u privatnom sektoru, imaju niske prosečne plate, ili su pod socijalnoj pomoći, neki od njih imaju nerešenih problema sa stanovanjem, nezadovoljni su zdravstvenom politikom, penzionim osiguranjem, obrazovanjem itd.

Prema podacima EUROSTATA o zahtevima za azil u zemljama Evropske unije za 2013. i 2014. godinu, broj zahteva sa Kosova tokom 2013. godine je bio 20.225, ovi podaci su svrstali Kosovo na šesto mesto među zemljama van EU-a čiji su građani zatražili azil, a u 2014. godini je zabeležen značajan porast zahteva od strane građana Kosova u zemljama EU sa ukupno 37.895 zahteva, svrstajući Kosovo na trećem mestu što se tiče broja zahteva za azil odmah nakon građana iz Sirije i Avganistana. Izraženo u procentima to predstavlja 6.1% od svih podnetih zahteva za azil u zemljama EU-a⁸.

Prema podacima EUROSTATA tendencija zahteva za azil u zemljama EU-a od strane građana Republike Kosovo je nastavila povišenim tempom i tokom prvog kvartala 2015. godine, posebno tokom februara, u kom mesecu je zabeleženo 22.460 zahteva za azil. Tokom ovog kvartala, Kosovo je svrstano na prvom mestu što se tiče broja zahteva za azil od strane njenih građana, ostavljajući za sobom građane zemalja kao što su Sirija i Avganistan. Ali tokom drugog kvartala 2015. godine zabeleženo je rapidno smanjenje broja zahteva za azil u zemljama EU-a od strane građana Kosova.

⁸ [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Countries_of_origin_of_\(non-EU\)_asylum_seekers_in_the_EU-28_Member_States,_2013_and_2014_YB15_III.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Countries_of_origin_of_(non-EU)_asylum_seekers_in_the_EU-28_Member_States,_2013_and_2014_YB15_III.png) &

Grafikon

fikon br. 4 - Tendencija zahteva za azil u zemljama EU-a od strane građana Kosova tokom razdoblja april 2014. - jun 2015.

Na osnovu tendencije o zahtevima za azil u zemljama EU-a od strane građana Kosova od aprila 2014. do juna 2015. godine, primećuje se da od oktobra 2014. godine broj zahteva za azil počinje da beleži rast, dostižući kulminaciju u februaru 2015. godine, dok od marta 2015. do juna 2015. godine beleži se kontinuirani pad broja zahteva za azil. Prema podacima iz Odeljenja za državljanstvo, azil i migracije (ODAM) u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, sledeća tablica pokazuje broj zahteva za azil od strane građana Kosova u zemljama EU-a, predstavljenih prema zemljama EU-a. Prema sledećoj tablici primećuje se da je tokom godina 2012. - 2015. većina zahteva za azil podneto u Mađarskoj. Međutim, Mađarska nije bila krajnje odredište za kosovske migrante, ali koji iz različitih razloga su ostali po kampovima u Mađarskoj, u odsustvu mogućnosti da putuju dalje, ili čekajući pogodnu priliku da otpisuju dalje.

Država	2012. godine	2013. godine	2014. godine	jan.-jun. 2015. godine	Ukupno
Ukupno	10,335	21,090	38,395	63,375	133,195
Mađarska	220	6,210	21,450	23,915	51,795
Nemačka	2,535	4,415	8,910	31,225	47,085
Francuska	3,715	5,500	2,775	2,875	14,865
Austrija	315	935	1,895	2,280	5,425
Švedska	1,045	1,280	1,485	1,285	5,095
Belgija	1,745	1,265	845	505	4,360
Švajcarska	0	705	410	390	1,505
Norveška	135	260	145	150	690
Italija	110	95	100	135	440
druge zemlje	305	275	235	615	1,930

Tablica br.8 - Broj zahteva za azil u EU zemljama od strane građana Kosova tokom razdoblja 2012. - 2015.

Državljanji Republike Kosovo koji su podneli zahteve za azil u EU zemljama, ušli su u ove zemlje na različite načine, putem ilegalnog prelaska granice (uglavnom Srbija-Mađarska), falsifikovanja ili zloupotrebe putnih isprava (uglavnom dokumenata iz Srbije), preko legalnih ulazaka (posedovanje različitih viza, ali koji su nakon isteka vize podneli zahtev za azil), itd. Međutim, ne postoje tačni podaci o načinima ulaska građana Kosova u EU zemljama, ali se veruje da su to uglavnom ilegalni prelasci granica.

Prema podacima FRONTEX-a, odnosno godišnjih izveštaja o proceni rizika koje priprema ova agencija, broj Kosovara koji ilegalno pređu granicu Srbije - Mađarska značajno je povećan u drugom kvartalu 2014. godine i prvom kvartalu 2015. godine. Tokom ovog razdoblja granica Srbija - Mađarska je korišćena za ilegalni prelazak građana iz različitih zemalja, uključujući i one iz Sirije, Avganistana itd., ali prema podacima FRONTEX-a više od polovine slučajeva identifikovanih ilegalnih prelaza granice Srbija - Mađarska izvršeni su od strane građana Kosova.

Među ključnim faktorima koji su doprineli povećanju protoka migracije građana Kosova u EU zemljama, osim iznad navedenih faktora u ovom dokumentu (ekonomski, socijalni, itd.), veruje se da je dosta uticala propaganda različitih medija, koji su širili glasine da navodno zemlje EU-a su pojednostavile postupke za prijem azila, da te zemlje imaju potrebe za radnu snagu različitih profesija. Građani Republike Kosovo zavedeni tom propagandom i uzimajući u obzir nisku cenu putovanja do EU zemalja, prihvatali su rizik da okušaju sreću, iako je postojala mogućnost o povratku nazad, ali s nadom da neće imati ogromne ekonomске gubitke⁹. Takođe, postoji sumnja da su mađarske i srpske vlasti prećutno tolerisale ilegalne prelase preko njihovih granica.

Među faktorima koji su doprineli smanjenju visokog protoka migracije građana Kosova tokom drugog kvartala 2015. godine pa nadalje, su i brzi povratak azilanata u svojoj zemlji porekla (Kosovu), medijske kampanje pojedinih zemalja i kosovskih institucija o šteti koja može biti izazvana ilegalnom migracijom, zaoštrene granične mere na granici Srbija - Mađarska itd.

Emigriranje građana Kosova u EU zemljama u velikoj meri potkopava napore institucija na približavanju evro-atlantskih integracija, kao i oko procesa liberalizacije viznog režima. Kao druga pretnja kojom se suočava Kosovo kao posledica iseljavanja njenih građana je i nemogućnost institucija da se bavi prilivom ponovnog povratka osoba iz zemalja Evropske unije i njihovu reintegraciju u društvo. Takođe, uzimajući u obzir podatke Agencije za statistiku Kosova većine osoba koje emigriraju sa Kosova su mlađi ljudi koji su sposobni za rad, postoji rizik da u budućnosti Kosovo izgubi radnu snagu. Ipak s obzirom na široku dijasporu Kosova i bliske i tesne porodične veze koje emigranti održavaju sa svojim porodicama na Kosovu, prema tome procenjuje se da Kosovo godišnje prima oko 500 miliona evra, na ovaj način podržavajući u velikoj meri ekonomski razvoj zemlje¹⁰.

Republika Kosovo, osim fenomenom migracije stanovništva takođe se suočava sa dodatnim izazovima kao rezultat korišćenja njene teritorije kao tranzit od strane državljanina zemalja Bliskog

⁹ U prošlosti cena po jednoj osobi koja migrira u EU zemlje preko ilegalnih puteva je bila ogromna, i oni su morali da plate krijučarima do 3.000 evra po osobi, dok tokom ovog perioda bilo je trenutaka kada je cela porodica uspela da otpušta u zemlje EU-a za iznos manji i od 1.000 evra.

¹⁰ Podaci Agencije za statistiku Kosova.

istoka i Afrike koji nameravaju da migriraju u zemlje EU-a. Ipak, prema podacima iz Odeljenja za državljanstvo, azil i migracije u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, ovaj broj nije visok i ne predstavlja nikakvu trenutnu realnu pretnju. Broj osoba koje su tražili azil na Kosovu od 2013. godine do septembra 2015. godine je ukupno 211 osoba, od kojih većina su državljeni Sirije.

Država	2013. godina	2014. godina	jan. - sep. 2015.	ukupno
Sirija	24	79	43	146
Pakistan	12	1	0	13
Irak	0	7	6	13
Druge zemlje	26	8	5	39
Ukupno	62	95	54	211

Tablica br.9 - Zahtevi za azil u Republici Kosovo, razdoblje 2013. godina - septembar 2015. godine

S'obzirom na veliki prliv izbeglica iz bliskoistočnih zemalja, uglavnom onih iz Sirije i Iraka, kojim se suočavaju zemlje regionala, kao što su Makedonija, Srbija, itd., kao i odluka da se blokiraju granični prelazi, posebno granica Srbija - Mađarska i Srbija - Hrvatska, postoji opasnost da u bliskoj budućnosti izbegličke krize budu prebačene na Kosovo i Albaniju, kao alternativni putevi izbeglica koji ciljaju zemlje Evropske unije.

KRIJUMČARENJE MIGRANATA

Organizovane kriminalne grupe, koje se suočavaju sa zahtevom građana Kosova da migriraju i mogućeg profita putem krijumčarenja migranata, povećale su obim svojih aktivnosti kako bi pronašli načine da organizuju krijumčarenje migranata.

U cilju sprečavanja ilegalne migracije građana sa Kosova, posebno njihovog krijumčarenja od strane pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa, domaće institucije su preduzele različite mere, počev od izrade strategije i akcionog plana za sprečavanje ilegalne migracije i izgradnje kapaciteta za sprovođenje zakona u cilju podizanja njihove efikasnosti za sprečavanje i borbu protiv ove pojave.

Ipak, tokom razdoblja 2012. - 2015. Kosovska Policija je preduzela niz mera za sprečavanje i suzbijanje krijumčarenja migranata, pri tome je uspela da uhapsi osumnjičene koji su uključeni u krijumčarenje migranata sa Kosova i drugih zemalja, uključujući i osumnjičene iz bliskoistočnih zemalja.

	2012	2013	2014	2015
Slučajevi: krijumčarenje migranata	28	42	69	55

Tablica br.10 - Statistika slučajeva krijumčarenja migranata tokom razdoblja 2012. - 2015.

Prema prethodnoj tablici primećuje se da je broj pokrenutih slučajeva protiv krijumčarenja migranata tokom 2015. godine bio manji nego tokom 2014. godine, ipak ovaj broj je relativno viši nego tokom 2012. i 2013. godine. Treba napomenuti i da je tokom zadnjeg kvartala 2014. godine i prvog kvartala 2015. godine zabeležen ogroman porast slučajeva ilegalne migracije.

Prema policijskim podacima, od operacija koje su preduzete za hapšenje osumnjičenih osoba za umešanost u krijumčarenje migranata, proizilazi da je kod većine organizovanih kriminalnih grupa, ali i osumnjičenih pojedinaca pronađena znatna količina oružja i municije, što se može smatrati kao pokazatelj o opasnosti koju predstavljaju za sprovodioce zakona ti pojedinci ili organizovane kriminalne grupe, ali takođe i za društvo u celini.

S obzirom da Kosovo nije član bilo kojeg od mehanizama ili bezbednosnih agencija na regionalnom i međunarodnom nivou, kosovske institucije, posebno one za sprovođenje zakona, se suočavaju sa poteškoćama oko sprečavanja i suzbijanja ove pojave, pošto se krijumčarenje migranata ne može sprečiti i efikasno suzbijati bez bliske saradnje i koordinacije sa zemljama regiona a i šire.

Putevi krijumčarenja migranata

Put br. 1 - Kosovo - Srbija - Vojvodina - Mađarska

Put br.2 - Kosovo - Crna Gora - Bosna i Hercegovina - Hrvatska - Mađarska

Put br.3 - Kosovo - Makedonija - Grčka - Italija

Mapa 1 – Predstavlja puteve kojima se vrši krijumčarenje migranata

Put br. 1 - Kosovo - Srbija - Vojvodina - Mađarska

Ovaj put je najkraći i najlakši za stizanje u EU - zemljama i počinje sa Kosova do Srbije, vrše ga krijumčari državljeni Kosova i Srbije, prelasci su najizraženiji na istočnoj granici sa Srbijom u okolinama Podujeva, Kamenice i Gnjilana, i na severnoj granici Kosova sa Srbijom u oblastima opština Leposavić i Zubin Potok.

Prelaz sa Kosova u Srbiji kosovski migranti vrše bez ikakvih problema, pošto za ovo prelaženje nisu potrebne vize, jedino lična karta, i izgleda da oni imaju nesmetano kretanje preko teritorije Srbije do Vojvodine, blizu pograničnih naselja kod Mađarske, uglavnom u okolini Subotice.

Za razliku od migranata sa Kosova, afričko-azijski migranti koji tranzitno prolaze kroz našu zemlju, granični prelaz Kosovo - Srbija prelaze ilegalno i to pešice praćeni od strane kosovskih krijumčara, ali putovanje kroz Srbiju do Subotice je malo teže mada ih do tog odredišta ispraćaju srpski krijumčari.

Iz Vojvodine, prelaz granice u Mađarskoj se uglavnom vrši peške za 40 minuta, isto važi za kosovske migrante kao i za ostale migrante, prelasci se vrše u blizini mađarskih gradova Hogoš i Segedin i odavde drugi krijumčari vrše njihov prevoz do odredišta, ali ima i slučajeva kada migranti samostalno preduzmu i ostvare ovo putovanje.

Put br.2 - Kosovo - Crna Gora - Bosna i Hercegovina - Hrvatska - Mađarska

Ovaj put je manje korišćen jer se mora preći preko više granica, ali ipak i ovaj put je i dalje važan za krijumčare, jer u svim ovim zemljama imaju saradnike koji se angažuju za ilegalni prelazak granice, utocište i prevoz migranata.

Krijumčari prate migrante sa Kosova do Crne Gore, do ili preko graničnog prelaza kod Kule, i u retkim slučajevima preko graničnog prelaza Hani i Hotit u Albaniji.

Ne zna se tačno koji se granični prelazi koriste od krijumčara na relaciji Crna Gora-Bosna i Hercegovina-Hrvatska-Mađarska, ali i Hrvatska-Slovenija, ali se zna da krijumčari sa redovnim dokumentima i vozilima sa tablicama nekih od EU zemalja ispraćuju migrante do odgovarajućeg odredišta.

Put br.3 - Kosovo - Makedonija - Grčka - Italija

Ovaj se put koristi od strane migranata koji kao odredište uglavnom imaju Italiju, Francusku i Belgiju i on počinje sa Kosova preko Makedonije, u blizini Đevđelije prelaze u Grčku, a odatle trajektom do Italije.

Na ovoj liniji, krijumčari prevoze migrante privatnim automobilima sa tablicama nekih od EU zemalja, migranti su opremljeni falsifikovanim putnim ispravama ili koje mogu i biti redovne isprave ali postoji fizička sličnost sa krijumčarenim osobama.

Ovaj put se ređe koristi za krijumčarenje migranata, ne ostvaruje se prelaskom graničnih prelaza peške.

Mediji i njihova uloga

Migracija građana Kosova tokom tog perioda je imala velikog prostora u medijima, odražavajući migraciju u svim njenim fazama od polaska migranata, njihovog putovanja, koncentracionih kampova, i preko intervjuisanja migranata.

Na osnovu intervjua nekih povratnika od strane medija, ali i nekih drugih koji borave u kampovima za azil u zapadno-evropskim zemljama shvatamo da se oni suočavaju sa veoma teškim i strašnim uslovima, ali postoje i povratnici koji kažu da će ponovo pokušati da migriraju.

S druge strane neki mediji su objavile bombastične vesti koje su ostavljale utisak da sa Kosova beže svi, pružajući video snimke sa polascima autobusa.

Mediji su izvestili da Kanada traži iz različitih zemalja sveta ljude različitih profesija i profila koji žele da odu da žive i rade u ovoj zemlji aplikacijom za tzv. "kanadski zeleni karton".

Takođe slične informacije se u medijima objavljuju i za Švedsku¹¹ gde se navodi da ova zemlja traži ljude različitih profila i zanimanja iz celog sveta, ali ubrzo su švedske vlasti demantovale ove informacije.

Takođe, i u vezi Francuske u medijima su objavljene različite informacije kao na pr. da su francuske vlasti uvrstile Kosovo među nesigurnim i nestabilnim zemljama i da je navodno ova država uklonila Kosovo i njene građane sa spiska o zemljama kojima se ne izdaje azil, međutim i ova informacija je brzo demantovana od strane francuskih vlasti.

KRIJUMČARENJE ROBE ili ŠVERC

Kosovo kao nova država je takođe jedna od najmanjih zemalja po veličini, ali i prema njenim ekonomskim uticajem u regionu. Zbog nedostatka unutrašnjeg ekonomskog razvoja, odnosno nedostatak sektora proizvodnje i industrijskog sektora, u kojim sektorima ni približno ne zadovoljava potrebe domaće potrošnje, potrošnja koji se uglavnom pokriva uvozom.

Na Kosovu a i u zemljama regionala i dalje postoje otvorene mogućnosti za nelegalnu trgovinu i šverc akcizne robe (alkohol, kafa, cigarete, naftni derivati i farmaceutski proizvodi, itd.), kao i ostale falsifikovane robe, zbog niskog ekonomskog standarda i niske kupovne moći stanovništva pospešuje se i rast crnog tržišta i šverca tj., krijumčarenja robe.

¹¹ <http://www.teleografi.com/suedia-kerkon-specialiste-ne-profesionet-me-te-kerkuara-paga-mesatare-2730-euro-ne-muaj/>

Šverc robom na Kosovu i oko njega predstavlja jedan od najopasnijih oblika kriminaliteta uopšte i organizovanog kriminala posebno, ovo je pojava koja je izražena u velikim razmerama naročito nakon zadnjeg rata na Kosovu.

Tokom ovog perioda krhkosti sa institucijama koje su bile u procesu osnivanja i razvijanja, krijumčarenje robe je vršeno na gotovo svim graničnim zonama Kosova sa susednim zemljama, ali krijumčarenje najvećih srazmara se događalo u severnom delu zemlje, na granici sa Srbijom.

Krijumčarenje robe ima ozbiljne posledice po društvo u mnogim aspektima života, posebno u ekonomskom, političkom i zdravstvenom, dok sa druge strane, organizovane kriminalne grupe imaju velike dobiti od ove vrste zločina, pošto dobijaju značajna finansijska sredstva izbegavajući i porez, akcizu i carinske dažbine.

Krijumčarenje robom tokom 2012- 2015 - slučajevi pokrenuti od strane policije

Tokom aktuelnog vremenskog perioda, krijumčarenje robe nije tih srazmara kakvo je bilo u ranijim periodima i ovo krijumčarenje se odvija sa svim susednim državama ali je nešto izraženije sa Srbijom, posebno na severnom delu Kosova.

U većini slučajeva radi se o robi u manjim količinama, ali i sa manjim brojem umešanih pojedinca, ali ima mnogo slučajeva kada su policija i carinici bili sprečeni u gonjenju vozila sa krijumčarenom robom od strane pripadnika kriminalnih grupa koji su im blokirali put sa automobilima i drugim stvarima kao i goneći ih i upućujući direktnje pretnje ovim organima.

Čak i obaveštajne informacije pokazuju istu situaciju koja se javlja u slučajevima pokrenutim od strane policije i carine ali u ovim informacijama, u nekoliko slučajeva, pominju se i korumpirane osobe koje zloupotrebljavaju svoju službenu dužnost.

	2012	2013	2014	2015
Krijumčarenje (šverc) robe	328	259	184	182
Izbegavanje plaćanja obaveznih carinskih tarifa i dažbina	//	177	226	250

Tablica br.11- Pokrenuti slučajevi od strane Kosovske policije registrovani u bazi podataka (ISPK) 2012 - 2015

Krijumčarenje robe po pograničnim regionima, na osnovu informacija dobijenih iz baze podataka ISPK-a

Granica Kosovo - Albanija

Iz ove zone se švercuje različita roba počev od cigareta sa i bez akciznih markica, iseckani duvan, kafa, stoka i živila i prerađena hrana životinjskog porekla, tekstil / odeća, farmaceutski lekovi. Krijumčarenje robe u ovom regionu se odvija uglavnom u selima Đakovice u blizini graničnog prelaza sa Albanijom - Ćafa e Prušit, i sela Žub. Krijumčarenje se vrši od strane pojedinaca sa vozilima, a u teško pristupačnim graničnim zonama prelaženje granice se vrši konjima.

Granica Kosovo - Makedonija

Što se tiče krijumčarenja robe ove puteve koriste krijumčari koji kao odredište za ovu robu imaju domaće tržište, iz ove zone prošvercuju se različite vrste robe kao npr. stoka, odeća, naftni derivata (motorna ulja), alkoholna pića, prehrambeni proizvodi, električni aparati, farmaceutski lekovi, cigarete bez i sa akciznim markicama, iseckani duvan itd. Krijumčari prenose robu vozilima, dok na planinskim putevima prevoz se vrši uz pomoć traktora, kamiona i konja. Takve lokacije koje je pronašla policiju su; selo Mjak, Globočica, Blata, Mučivrce, Smira, Dimča, Debelde, Novoselo, Dremjak, Đeneral Janković.

Granica Kosovo - Srbija

Krijumčarenje robe iz Srbije na Kosovo i dalje je centru pažnje kriminalnih grupa, jer su proizvodi ove zemlje veoma prisutni na domaćem tržištu i to sa konkurentnim cenama. Prokrijumčarena roba su uglavnom gorivo, farmaceutski lekovi, živila, stoka, mlečni proizvodi, voće, mesni proizvodi, cigarete, iseckani duvan, kafa, alkoholna pića, povrće, poljoprivredni alat, elektronski aparati, tekstil. Najveći obim krijumčarenje između Kosova i Srbije još uvek se događa na severu Kosova, ali ne zaostaje ni gnjilanski region. Lokacije gde se vrši krijumčarenje su: na severu zemlje; selo Šarpel, Srbovac, Zubin Potok, Stublina, Cerkolez-Istok, Donja Dubnica, Lug. Dok na istoku zemlje u selima; Hodonovac, Karačevo, Rogočica, Breznica. Šverceri koriste razna prevozna sredstva kao što su: kamioni, automobili, traktori, kombi furgoni i redovne autobuske linije.

Međuinstitucionalna saradnja

Kosovska carina i dalje je među vodećim institucijama u sprečavanju i borbi protiv krijumčarenja u saradnji sa Kosovskom Policijom i Agencijom za hranu i veterinarstvo (AHV). Na osnovu zakona o saradnji vlasti uključenih u upravljanju integrisanog upravljanja granicama (IBM) i strategije za integrisano upravljanje granicama, ove tri institucije podnose redovne mesečne zajedničke izveštaje, kvartalne i godišnje procene rizika kako bi se utvrdio nivo opasnosti duž granica Kosova, uključujući i šverci ili krijumčarenje robom.

Ipak, uzimajući u obzir strukturu i unutrašnju organizaciju carinske službe na centralnom i lokalnom nivou, pristup prema sprečavanju i borbi protiv krijumčarenja, ona je decentralizovana na regionalnom i lokalnom nivou, tako da je veoma teško da se istakne tačan broj slučajeva krijumčarenja, prokrijumčarene robe, ili da se pruži procena realne vrednosti prokrijumčarene robe.

Tokom 2014. godine, samo jedinica za borbu protiv krijumčarenja je prosledila 181 slučajeva otkrivanja zakonskih kršenja kao što su: prokrijumčarena roba, ne prijavljena roba, netačno prijavljena roba, zabranjena roba kao i roba zaštićenih brendova.

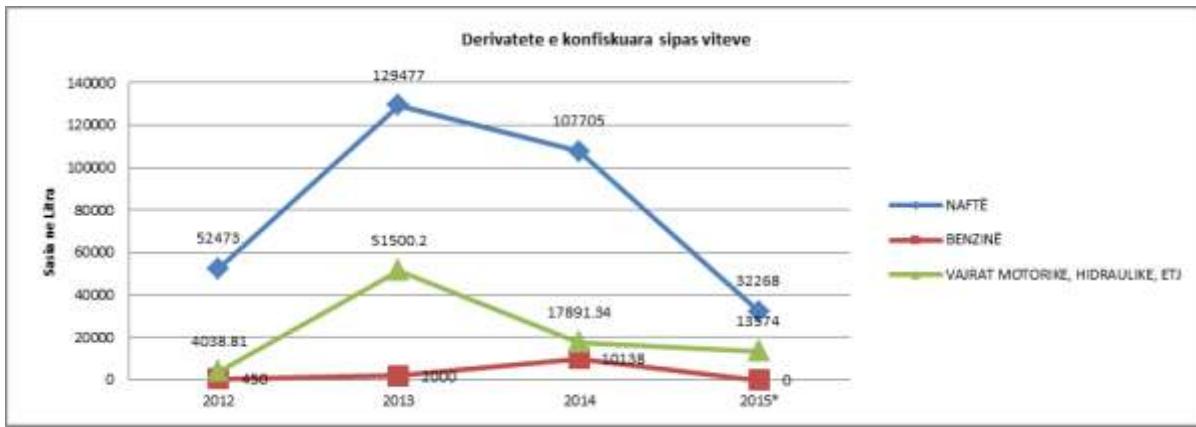
Kao rezultat istrage Kosovske carine za razdoblje 2013. - 2015. ukupno je pokrenuto 292 krivičnih prijava sa sumnjom za šverc, utaju poreza i organizovani kriminal.

Godina	Ostali slučajevi				Slučajevi organizovanog kriminala	
	Krivične prijave	Utaja poreza	Pretresi	Uhapšenih osoba	Slučajeva	Uhapšenih osoba
2013	159	5,797,867.69	24	3	1	9+2 u bekstvu
2014	84	7,415,065.95	14	3	1	17+5 u bekstvu
2015	49	3,771,775.36	20	1	1	0
ukupno:	292	16,984,709.00	58	7	3	

Tablica br.12 - Slučajevi krijumčarenja pokrenuti od strane Kosovskih Carina, zbog utaje poreza i organizovanog kriminala, vremensko razdoblje 2013. - 2015.

Krijumčarenje gorivima i naftnim derivatima

Prema podacima Kosovskih carina krijumčarenje gorivima i naftnim derivatima je zabeležilo značajan pad iz godine u godinu, dok je sa druge strane količina goriva i naftnih derivata zabeležila laki porast.

Zaplenjeni naftni derivati tokom godina (Nafta, Benzin , Motorna i hidraulična ulja itd.)

Grafikon br. 5 - Krijumčarenje gorivima i naftnim derivatima (Nafta, Benzin, Motorna i hidraulična ulja), razdoblje 2012. godina - oktobar 2015. godine

Faktori koji su doprineli padu broja slučajeva i obima krijumčarenja naftnim derivatima su brojni, ipak među glavnim faktorima veruje se da je standardizacija cene naftnih derivata sa zemljama u regionu, smanjujući u velikoj meri profit pojedinaca ili organizovanih kriminalnih grupa koje su bile umešane u ove kriminalne aktivnosti. Kao drugi faktor smatra se da je loš kvalitet prokrijumčarenih naftnih derivata, što je uticalo na građane Kosova da i bez obzira na razlike u ceni oni ne nameravaju da kupuju naftne derivate, čiji su kvalitet i poreklo sumnjivi.

Ipak, što se tiče naftnih derivata, fiskalizacija prodajnih mesta i dalje predstavlja izazov, uključujući i oklevanje nekih od najvećih predstavnika, što direktno utiče na unutrašnju konkureniju između nekih od najvećih kompanija naftne. Ova zabrinutost je pokrenuta i od strane preduzeća, koja kao najveću pretnju smatraju nejednaku konkureniju, dok trenutnu tendenciju krijumčarenja ne smatraju kao pretnju za razvoj poslovanja.

Međutim, treba napomenuti da do sada nije identifikovano nijedno preduzeće koje je izvršilo neko istraživanja u vezi uticaja kojeg može imati šverc naftnim derivatima u razvoju njihovog poslovanja.

Krijumčarenje lekovima

Iako prema podacima Kosovskih carina nije se uspela identifikacija tačnog broja lekova koji su prokrijumčareni ili njihova vrsta, ipak uopšte posmatrano broj slučajeva krijumčarenja je relativno nizak i od 2012. godine pa nadalje ostaje približno isti.

Prema mišljenju stručnjaka iz privatnog sektora, prokrijumčareni lekovi mada nisu prisutni u velikom broju, ipak mogu predstavljati ozbiljnu opasnost po život i zdravlje građana, uzimajući u obzir da ovi lekovi nisu predmet bilo kakve kontrole što se tiče njihovog kvaliteta, kao i način njihovog prevoza i skladištenja je van svih prihvatljivih standarda. Istu procenu daju i zvaničnici iz Kosovske agencije za medicinske proizvode, koji iako nisu mogli da nam pruže tačne podatke o broju slučajeva ili količini zaplenjenih lekova od strane inspekcije za farmaceutske proizvode i

medicinsku opremu, oni su svesni o opasnosti za građane koju predstavljaju prokrijumčareni lekovi.

Prema proceni ovih stručnjaka nisu prokrijumčareni lekovi jedini koji ugrožavaju zdravlje građana, jer jedan deo redovno uvezenih lekova ipak nedovoljno ispunjava standarde čuvanja i skladištenja, počev od njihovog prevoza koji u najvećem broju slučajeva se ne vrši na bezbedan način u pogledu kriterijuma čuvanja i skladištenja tokom prevoza, zatim njihovo skladištenje u magacinima je daleko ispod svakog standarda, prevoz iz ovih magacina do tačaka prodaje se uglavnom obavlja neodgovarajućim prevoznim sredstvima i na kraju i njihovo čuvanje i skladištenje u prodajnim mestima nije u skladu sa standardima i kriterijumima za čuvanje i skladištenje.

Kao još jedan razlog za zabrinjenost je i činjenica prisustva lekova na tržištu bez opisa na jednom od zvaničnih jezika na Kosovu, u kom slučaju pacijenti često nemaju saznanja o dejstvu lekova koje koriste, kao rezultat nerazumevanja jezika.

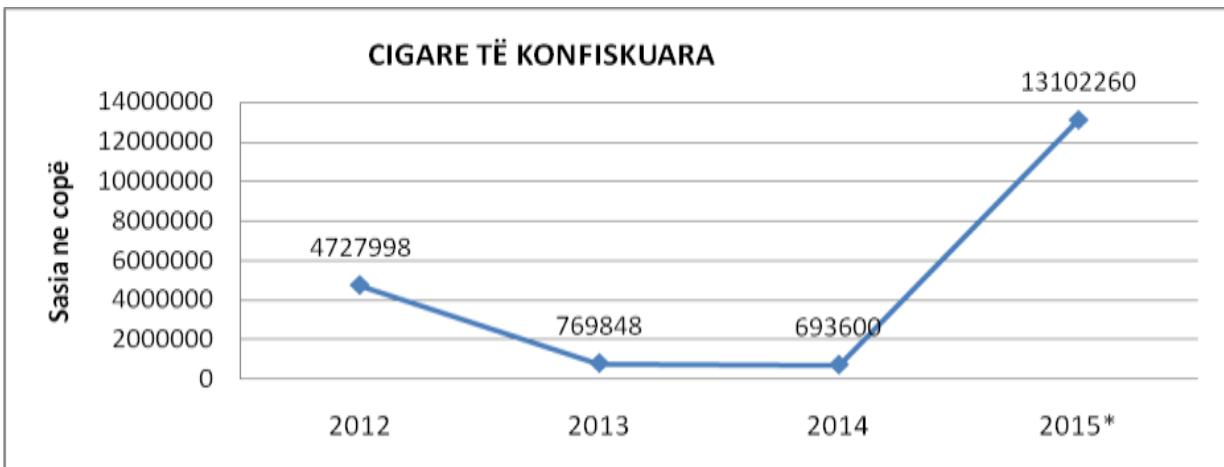
Grafikon br. 6 - Broj slučajeva krijumčarenja medicinskih lekova, vremensko razdoblje 2012. godina - oktobar 2015. godine

Krijumčarenje cigaretama i sirovim duvanom

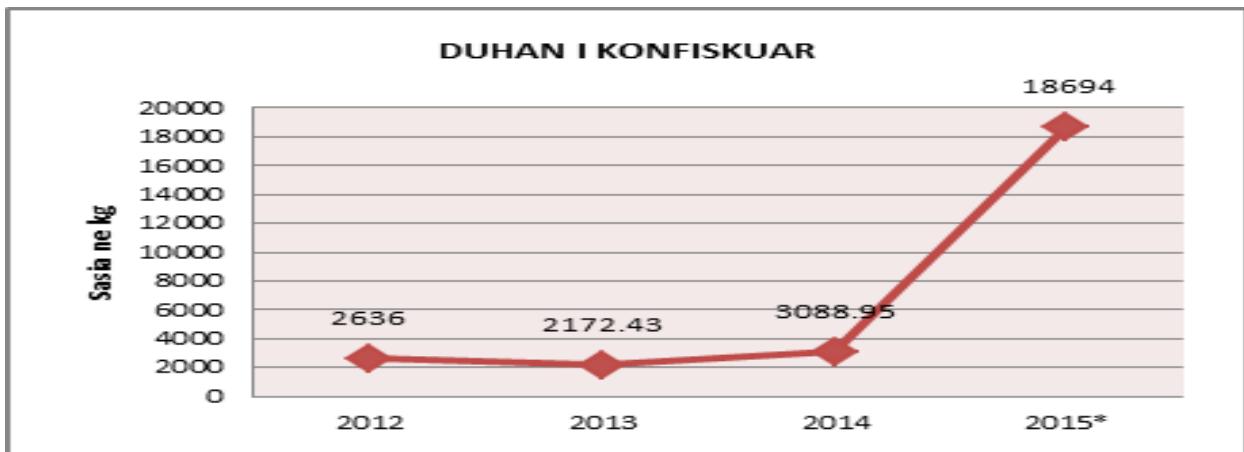
Krijumčarenje cigaretama i sirovim duvanom tokom vremenskog razdoblja januar -oktobar 2015. godine, zabeležilo je ogroman porast prokrijumčarene količine u poređenju sa prethodne tri godine.

Iako iz podataka Kosovskih carina nije bilo moguće obezbediti tačne podatke o vrsti krijumčarenih cigareta ili čak i odredišta sirovog duvana, ipak, postoji sumnja da pored krijumčarenja, na Kosovu se vrši i ilegalna obrada i pakovanje duvana.

Među faktorima koji su uticali na ogroman porast šverca cigareta i sirovim duvanom tokom 2015. godine procenjuje se da je bio efekat podizanja cene akciza, ali i poreza na dodatnu vrednost.

Grafikon br. 7 - Količina prokrijumčarenih cigareta tokom razdoblja 2012. godina - oktobar 2015. godine

Grafikon br. 8 - Količina u kilogramima prokrijumčarenog sirovog duvana tokom razdoblja 2012. godina - oktobar 2015. godine

Krijumčarenje prehrambenim proizvodima (opšte potrošnje)

Na osnovu podataka Carine Kosova i Agencije za hranu i veterinarstvo, kao posledica načina skladištenja podataka, nije bilo moguće dobiti tačne statističke podatke o količini i vrsti prehrambenih proizvoda koji se krijumčare. Prema procenama veruje se da je krijumčarenje mesnih proizvoda izraženije i ujedno predstavlja i veću opasnost po život i zdravlje građana Kosova.

Zabrinjava činjenica da nijedna prokrijumčarena roba koja je otkrivena od strane carine Kosova, ili i od strane drugih institucija, ne podleže laboratorijskim analizama i ne pružaju se uputstva i upozorenja za potrošače o mogućnosti prisustva prokrijumčarenih artikala na tržištu koji mogu predstavljati opasnost po njihovo zdravlje.

Takođe uzimajući u obzir da u skladu sa zakonodavstvom na snazi, Kosovska carina ne može zabraniti uvoz proizvoda koji su na ivici isteka roka upotrebe, bez obzira na količinu koja se uvozi, što povećava sumnju da ovi prehrambeni proizvodi nakon ulaska u Kosovo mogu biti predmet falsifikovanja roka upotrebe i ponovnog pakovanja, što predstavlja direktnu opasnost po zdravlje građana.

Roba kojom se krše prava intelektualne svojine

Od strane Kosovske carine takođe je zaplenjena roba koja krši prava intelektualne svojine. Carina Kosova u funkciji zaštite ovih dobara, ili robe, je tokom 2014. i 2015. godine uspela da zapleni robu u vrednosti i količini od:

- 2014. godine zaplenjena je roba u količini od 221.751 komada, i u iznosu od 881,348.00 € evra,
- 2015 godine zaplenjeno je 56,025 komada robe, dok vrednost ove robe je dostigla iznos od: 934,454.00 € evra.

Vrste robe koje su bile predmet prevara uglavnom su: sportska obuća, kozmetički proizvodi, dodatna oprema za mobilne telefone, auto delovi, sprej protiv korozije itd.

Prema statistika kao izvorište robe kojom se krše prava intelektualne svojine, i dalje vodi Kina sa 37,67%, Turska 20%, Dubai 10%. A to se tiče prema vrsti robe, vredi napomenuti da do sada uglavnom tokom uvoza tekstilne robe i logotipova koji krše prava intelektualne svojine kao izvorište je roba iz Turske.

Uticaj Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju - SSP

SSP sporazum je podeljen u tri poglavlja: industrijsko poglavlje, poljoprivredni proizvodi, i ribarstvo kao posebna oblast. Kod industrijskog poglavlja, industrijski proizvodi koji nisu predviđeni u prilozima sporazuma su zastupljeni sa 0%. Postoji kategorija industrijskih proizvoda za koje je predviđeno da nakon četiri godine carinska dažbina bude 0%, ovo je poznato kao brzo proporcionalno oslobođanje.

U ovom trenutku je teško napraviti preliminarnu procenu o tome koji će biti uticaj SSP-a na nivo krijumčarenja robe, jer prema podacima iz Carine Kosova, šverceri su prvenstveno fokusirani na predmete za koje je nivo poreza, akcize i PDV-a viši, što švercerima omogućava veću dobit.

VISOKOTEHNOLOŠKI ILI SAJBER KRIMINAL

Savremeno društvo se danas suočava najvećim dostignućima tehničko-tehnološkog razvoja. Ovaj razvoj u savremenom društvu je na jednu stranu doneo veliki broj olakšica, dok s druge strane namerna zloupotreba ovih tehnoloških dostignuća je stvorila niz problema i opasnosti, kako za pojedince tako i za i grupe ljudi i za društvo u celini, a naročito za nacionalnu bezbednost.

Značajno povećanje broja korisnika interneta u poslednjih nekoliko godina na Kosovu je dovelo sa sobom povećani rizik od sajber (visokotehnološkog) zločina i napada. Određene kriminalne aktivnosti koje su se dogodile dovoljne su da se istakne ranjivost i slabost računarskih mreža u zemlji, koje se i dalje smatraju da su u fazi razvoja.

Brzi porast sajber kriminala stvorio je hitnu potrebu za blisku saradnju između organa za sprovоđenje zakona širom sveta u cilju borbe protiv ove pojave.

Sajber zločini predstavljaju jedan od najvažnijih izazova za institucije Republike Kosova uopšte, a za Kosovsku policiju posebno. Republika Kosovo je preduzela konkretne korake ka stvaranju pravnog okvira za sprečavanje i borbu protiv svih oblika sajber kriminala, ali i dalje postoji mnogi izazovi, posebno u tehničkom smislu za uspešno suočavanje sa ovim oblikom zločina, koji na Kosovu je relativno nova pojava.

Prema raspoloživim podacima, glavne mete sajber napada na Kosovu do sada bili su korisnički računi, bankarski sistem, i veb-sajtovi na internetu.

2013. godine, Kosovsko udruženje za informacione i komunikacione tehnologije (STIKK) objavilo je studiju o proboju i korišćenju interneta na Kosovu. Prema ovoj studiji, proboj interneta prema domaćinstvima je 84,8%, po korisnicima je 76,6%, što je veoma blizu proseku Evropske unije (EU). Štaviše, studija ističe da ponašanje većine kosovara na prostoru interneta može da se poredi sa globalnim kretanjima na ovom polju. Ovo je vrlo važan pokazatelj za relevantne institucije naše zemlje da i dalje deluju na stvaranju sigurnog sajber okruženja.

Slučajevi sajber kriminala - Tendencije / Kretanja

Pozivajući se na "Analizu strateškog pregleda sektora bezbednosti u Republici Kosovo", sajber zločin, kao nekonvencionalni zločin, je identifikovan kao jedna od opasnosti, izazova i globalnih pretnji koje mogu ugroziti bezbednost Kosova.

Sajber zločin obuhvata tradicionalna krivična dela (npr. prevare, falsifikovanje i proboj ili krađe identiteta), dela u vezi sadržaja (npr. distribucija dečje pornografije na internetu ili izazivanje i podsticanje rasne mržnje), kao i dela koja su jedinstvena za računarske informacione sisteme (npr. napadi protiv informacionih sistema, uskraćivanje usluga - DDoS, infekcije virusima - maliciozni softver (malware), itd.).

Sajber kriminal se sastoji od krivičnih dela počinjenih u mrežama, putem elektronskih komunikacionih i informacionih mreža. Ovo je beskrajni problem koji se može svrstati u tri šire definicije:

- Specifični zločini na internetu, kao što su napadi na informacione sistema ili Phishing (mrežna krađa identiteta) npr. lažni bankarski veb-sajtovi za krađu lozinki koje omogućavaju pristup bankovnim računima žrtava.
- Sajber prevare i falsifikovanja: krađa identiteta, neželjena elektronska pošta, kloniranje kreditnih kartica i drugih kartica, zlonamerno kodiranje.
- Nezakoniti sadržaj na internetskoj mreži, uključujući materijale koji sadrže seksualnu zloupotrebu dece, podsticanje rasne mržnje, podsticanje terorističkih akata i idealiziranje nasilja, terorizma, rasizma i ksenofobije.

Kosovska policija u oblasti izgradnje sopstvenih kapaciteta za sprečavanje i borbu protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala, osnovala je Odsek za istraživanje sajber kriminala. Uspostavljanje ovog mehanizma je bilo više nego potrebno, između ostalog i zbog činjenice da ova vrsta kriminaliteta poprima oblik. Ovaj odsek se suočava sa značajnim brojem slučajeva, ali i pruža pomoć stanicama ili jedinicama u okviru Policije. Što se tiče tendencija ove vrste zločina, na osnovu angažovanja i pozivajući se na dosadašnjim statističkim podacima, zapaža se da je ova vrsta zločina u porastu.

Slučajevi koji su obrađeni od strane Kosovske Policije su:

- Zloupotreba dece putem interneta (dečja pornografija na internetu);
- Neovlašćeni pristup u računarskom sistemu (DDoS napadi, krađe lozinki, napadi na vladine veb-sajtove, i raznih javnih ustanova, preduzeća, itd.);
- Pretnje i ucene putem e-maila (uključujući i protiv važnih javnih ličnosti i institucija);
- Lažne vesti (putem falsifikovanih e-mail-a);

Aktivnost	2013. godina	2014. godina	2015. godina
Slučajevi pod istragom	18	24	21
Uhapšene osobe	11	7	10
Krivične prijave	7	16	18
Kriminalne grupe / uništene	1	3	2

Tablica br. 13 - Statistika slučajeva sajber zločina za period 2013. - 2015.

Pravna infrastruktura

Neka od krivičnih dela koja se odnose na sajber kriminal su regulisana Krivičnim zakonom Kosova dok 8 drugih krivičnih dela su regulisana Zakonom o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala.

Krivični zakon Republike Kosovo a isto tako i Zakon o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala ne priznaju sajber zločin kao jedan jedini zločin, umesto toga postoje nekoliko dela koja se ubrajaju u sajber zločine.

Krivična dela prema Krivičnom zakonu Kosova:

- Otkrivanje tajnih podataka (klasifikovane informacije) i ne čuvanje tajnih podataka,
- Narušavanje tajnosti prepisaka i računarskih baza podataka,
- Neovlašćeno otkrivanje poverljivih informacija
- Zloupotreba dece u pornografiji;
- Zloupotreba bankovnih ili kredit kartica;
- Ulazak / pristup u računarskim sistemima.

Zakon o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala

Zakon o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog kriminala ima za cilj sprečavanje i borbu protiv sajber kriminala sa konkretnim merama, sprečavanje, otkrivanje i kažnjavanje kršenja preko računarskih sistema, obezbeđujući poštovanje ljudskih prava i zaštitu ličnih podataka. Iako Kosovo nije potpisnik Konvencije iz Budimpešte o sajber kriminalu, Zakon o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala je izrađen na osnovu ove konvencije.

Prema Zakonu o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala, pojам sajber kriminala podrazumeva "*kriminalnu aktivnost koja se odvija na (internetskoj ili računarskoj/komputerskoj) mreži čiji predmet ili način vršenja krivičnog dela je zloupotreba kompjuterskih sistema i kompjuterskih podataka*".

Krivična dela prema Zakonu o sprečavanju i borbi protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala:

- Krivična dela protiv tajnosti, integriteta i dostupnosti računarskih sistema;
- Neovlašćeni prenos;
- Ometanje rada računarskih sistema;
- Neovlašćena proizvodnja, posedovanje i pokušaji;

Nacionalna strategija o visokotehnološkoj (sajber) bezbednosti 2015 - 2018

Vlada Republike Kosovo uključila je u Program Vlade 2015. - 2018. izradu Nacionalne strategije o sajber bezbednosti 2015. - 2018. kao i odgovarajući Akcioni plan. Ministarstvo unutrašnjih poslova ima zadatak da usvoji i da sprovede ove dokumente. U izradi strategije uključen je značajan broj vladinih i nevladinih institucija.

Ovom se strategijom očekuje da se preduzmu konkretne mere za stvaranje bezbednijeg sajber prostora. Nadležne institucije će biti obavezne da u određenim rokovima ispune svoje aktivnosti

koje su isplanirane u akcionom planu kao i neprestanu realizaciju obaveza i odgovornosti koje proizilaze iz akcionog plana.

Nacionalna Strategija o sajber bezbednosti i Akcioni plan su u toku izrade. Procenujemo da će objavljinjem ovog dokumenta i njegovom primenom nivo sajber bezbednosti ili odbrana od sajber napada znatno porasti.

Sprečavanje i borba protiv visokotehnološkog (sajber) kriminala na Kosovu

Što se tiče angažovanja za sprečavanje i borbu protiv sajber kriminala, pored učešća u istrazi slučajeva, Kosovska Policija je bila i nastavlja da bude uključena u različite aktivnosti. Ove aktivnosti se odnose na izgradnju kapaciteta mehanizama Policije za borbu protiv sajber kriminala, podizanje svesti društva oko sajber bezbednosti, izradu strategija, saradnju, itd.

Neke od aktivnosti su:

- U okviru sajber bezbednosti, učinjeni su konkretni napori u mnogim aktivnostima koje imaju za cilj izgradnju i jačanje kapaciteta za sajber bezbednost. Većina ovih napora su učinjeni u okviru projekta " Izgradnja sajber bezbednosti" koji je podržan i finansiran od strane Evropske unije, gde su Kosovo, zajedno sa Makedonijom i Moldavijom zemlje korisnice. Ovaj projekat kao glavni cilj podršku izrade nacrta Nacionalne strategije za sajber bezbednost kao i uspostavljanje nacionalnog CERT-a.
- OISK, na osnovu odluke Vlade je uključen u aktivnostima Operativne grupe (Task Force) protiv piraterije i falsifikovanja.
- Učešće na Forumu Udruženja kosovskih banaka.
- Učešće u Radnoj grupi za izradu Nacionalne strategije za zaštitu dece od opasnosti na internetu.
- Učešće u zajedničkoj aktivnosti između Kosovske Policije i MONT-a, pod pokroviteljstvom OEBS-a. Pripremljena je tema (osvećivanje o bezbednosti na internetu / uzneniranje preko interneta) i održano je predavanje u KAJB za nastavnike i policajce koji su potom stečeno znanje preneli po školama opštine Kosovo Polje, koja opština je bila pilot-projekat.
- Priprema teme o sajber zločinima i njeno predavanje na KAJB u Vučitrnu policijskim kadetima i istražiteljima.

KORUPCIJA / PRANJE NOVCA

Republika Kosovo ima dovoljnu pravnu osnovu za sprečavanje i borbu protiv korupcije, međutim, prema mnogim izveštajima, različitim domaćim i međunarodnim istraživanjima i publikacijama smatra se da je i dalje visok nivo korupcije na Kosovu.

Prema statističkim podacima Kosovske Policije o slučajevima korupcije, primećuje se relativno skoro isti broj svake godine, ipak tokom 2015. godine u poređenju sa 2014. godinom primećuje se blagi porast u slučajevima korupcije pokrenutim od strane Kosovske Policije. Broj slučajeva i osoba protiv kojih su podnete krivične prijave tokom 2015. godine je manji nego u 2013. Godini.

Nivo prijavljivanja i otkrivanja slučajeva korupcije i pranja novca i dalje ostaje nizak, kao rezultat nespremnosti građana da prijave takve slučajeve, posebno imajući u vidu da se korupcija od jednog dela društva smatra kao jedini način dobitka.

Statistika krivičnih dela korupcije	2012	2013	2014	2015
Broj krivičnih prijava	139	236	96	154
Broj uhapšenih osoba	65	69	65	67

Tablica br. 14 - Krivična dela korupcije tokom vremenskog perioda 2012-2015

Do sada nije identifikovana neka organizovana kriminalna grupa koja je uključena u slučajevima korupcije ili pranja novca

Oslanjajući se na procene, analize i istrage od strane različitih domaćih i međunarodnih komponenti (projekti, NVO-i, ankete, policija, itd.) korupcija je najviše prisutna u javnim institucijama i ima veze sa javnim rashodima. Različiti oblici korupcije najčešće su prisutni:

- a. U oblasti javnih nabavki,
- b. U oblasti zdravstva,
- c. U oblasti privatizacije,
- d. U oblasti matične službe.
- e. U građevinarstvu,
- f. U oblasti imovinskih pitanja (Sudovi, katastarske kancelarije),
- g. Kao i u drugim (javnim) agencijama.

Institucije Republike Kosovo u svojim naporima za sprečavanje i borbu protiv korupcije su izgradile pravni i institucionalni okvir za suočavanje sa ovim problemom. Usvojeno je i nekoliko zakona kao što su: Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije, Zakon o izjavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona visokih javnih zvaničnika, Zakon o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javnih funkcija, Zakon o proširenim ovlašćenjima za zaplenu imovinske dobiti stečene krivičnim delima, itd. Takođe, Vlada Kosova je izradila dve strategije: Strategiju za borbu protiv korupcije i Akcioni plan za razdoblje 2009. - 2011., i nedavno Strategiju za borbu protiv korupcije i Akcioni plan za razdoblje 2013. - 2017., usvojene od strane Skupštine Kosova.

Identifikovani su izazovi i poteškoće u sprovođenju u praksi ovih pravnih instrumenata i strateških dokumenata.

Efektivno sprečavanje i suzbijanje korupcije ostaju ključni kriterijumi i uslovi koje je međunarodna zajednica postavila Kosovu na putu ka evropskim integracijama.

Izveštaj o napretku EU-a za Kosovo iz 2014. godine kao i drugi izveštaj o promatranju ispunjavanja EU zahteva o viznoj liberalizaciji sa Kosovom, navodi niz zahteva koji se odnose na sprovodenje zakona i političku volju za sprovodenje politika za stvaranje odgovarajućih strukturnih odgovora, kako bi Kosovo počelo da pruža rezultate svojih sadašnjih npora u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Izveštaj EU-a o napretku Kosova 2014, navodi da iako su slučajevi korupcije prioritet sudske i tužilačke službe, podaci o kažnjavanju i dalje nedostaju. Korupcija se smatra kao ozbiljan problem u mnogim oblastima, ali javne nabavke i dalje ostaju veliki problem za Kosovo. Najveći deo javnog budžeta troši se na aktivnosti vezane za javne nabavke. Bez istinske posvećenosti političke elite na Kosovu, koja bi trebala da njihove napore prevede u stvarne rezultate, Kosovo i dalje ostaje u početnoj fazi borbe protiv korupcije. Kosovske institucije treba i dalje da ojačaju svoju među-institucionalnu saradnju jačajući pravosuđe i čineći ga svesnim i odgovornim, u cilju postizanja efektnih rezultata u borbi protiv ove pojave.

Prema ovim izveštajima procenjuje se da uopšte, sprovodenje politika i mehanizama za borbu protiv korupcije nije uspelo da pruži konkretne očekivane rezultate. Iako su zakoni u vezi sa izjavljivanjem imovine javnih zvaničnika u nekoj meri poboljšani, rezultati ostaju neznatni sa malim brojem izrečenih kazni i sankcija.

Između ostalih pitanja koje se navode u ovim izveštajima je i nedostatak transparentnosti u centralnoj vlasti, a takođe i u lokalnoj samoupravi.

Ipak, ovi izveštaji ističu i neka dostignuća i napore kosovskih institucija u cilju sprečavanja i borbe protiv korupcije, kao što je usvajanje i izmena i dopuna zakona koji se odnose na rešavanje problema korupcije, ali i što se tiče povećanja efikasnosti organa krivičnog gonjenja.

Pranje novca: Kosovo slično sa ostalim zemljama u regionu je pogodeno pojavom pranja novca, posebno imajući u vidu postojanje u velikoj meri sive ekonomije, i drugih oblika kriminalnih aktivnosti koje se posebno razvijaju u stranim zemljama dok taj novac završava na Kosovu, ili obrnuto.

Na osnovu prijavljenih i istraženih slučajeva od strane Kosovske policije za razdoblje 2014. i 2015. godine u vezi sa pranjem novca, kao i krivičnih prijava prosleđenih nadležnim tužilaštvoima, primetni su načini obavljanja ovog krivičnog dela gde uglavnom novac koji potiče od kriminalnih aktivnosti se prenosi preko bankovnih računa fizičkih ili pravnih lica kroz nekoliko država pritom koristeći "off shore" zemlje¹² i osnivanje fiktivnih preduzeća u ovim zemljama bez ostvarivanja nikakvih poslovnih aktivnosti.

Zatim kupovinom nekretnina ili otvarajući različita preduzeća u različitim zemljama, ili koristeći različite osobe koji su osnovali registrovana preduzeća, ali koje nisu realizovale nikakvu poslovnu aktivnost i sa falsifikovanim dokumentima.

	2012	2013	2014	2015

¹² Zemlje koje ne zahtevaju izjavljivanje porekla novca

Broj krivičnih prijava	3	4	2	4
Broj uhapšenih osoba	7	0	0	2
Broj osumnjičenih u krivičnim prijavama	14	6	6	27

Tablica br. 15 - Statistike krivičnog dela Pranje novca tokom razdoblja 2012. - 2015.

Isprani novac koji potiče od kriminalnih aktivnosti uglavnom završava u:

- a) Ulaganje u nekretnine,
- b) građevinarstvo,
- c) ugostiteljstvo,
- d) vozila / automobile,
- e) osnivanje raznih poslovnih delatnosti, ili
- f) nastavljane poslovanja u postojećim preduzećima,
- g) Životne troškove itd.

S obzirom da je na Kosovu u velikoj meri izražena neformalna ekonomija onda se može zaključiti da oprani novac uglavnom potiče od osnovnog krivičnog dela - utaje poreza koja je najizraženije delo, a potom i od drugih zločina kao što su trgovina drogom, zloupotreba službenog položaja, prostitucija, krijumčarenje, podmićivanje, itd.

Kosovske institucije uprkos postojećim teškoćama odlučne su da se sa svim pravnim i institucionalnim mehanizmima bore protiv ove negativne pojave u društvu i zbog toga stvaraju mehanizme za sprečavanje i borbu protiv zločina pranja novca.

U cilju sprečavanja i borbe protiv pranja novca, Kosovo je osnovalo Obaveštajnu finansijsku Jedinicu, koja prati, analizira i rastura bankarske transakcije koje su sumnjive za pranje novca. Kosovska policija u okviru DIPZK je osnovala Jedinicu za borbu protiv pranja novca, koja se isključivo bavi istragom ovog zločina. Carina Kosova beleži svaki svotu koja prelazi 10 hiljada evra koja ulazi u Republiku Kosovo, ostale institucije izveštavaju kao što je predviđeno Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

OPŠTI KRIMINAL

ILEGALNO ORUŽJE

Krivična dela: krijumčarenje oružja, posedovanje ilegalnog oružja kao i njihova protivzakonita upotreba su osobine naroda Balkana i ovog regiona, region kojem pripada i Kosovo. Broj oružja u rukama stanovništva na Kosovu se procenjuje da je ipak i dalje visok, iako je policija neprekidno

nakon rata pa nadalje zaplenila veliki broj ovog oružja. Prema nekim istraživanjima navodi se da u posedu građana može biti oko 350.000 komada oružja¹³.

Ovo oružje je uglavnom oružje koje je preostalo iz poslednjeg rata na Kosovu, pri čemu je znatna količina ovog oružja pronađena u napuštenim vojnim skladištima Vojske Jugoslavije, ali i u stambenim kućama osoba koje su nakon rata napustile Kosovo.

Na osnovu informacija, približno sličan fenomen se javlja i u drugim zemljama balkanskog regiona, s obzirom na to da je ovaj region prošao kroz nekoliko ratova, nemira i tranzicija. Ove okolnosti su učinile da u rukama balkanskog stanovništva padne velika količina oružja koja se vešto koristi od strane švercera, bilo za preprodaju unutar regiona ili čak i u kriznim žarištima u nekim udaljenim zemljama. Takođe, prema informacijama, prokrijumčareno oružje ulazi i izlazi sa Kosova preko svih susednih zemalja i na svim tim zemljama kosovski krijumčari vrše kupoprodaju oružja. Ovo se dešava zbog specifičnosti krijumčarskih grupa, tj. u zavisnosti od toga gde nalaze bolje ponude na tržištu oružja.

Ovo pokazuje da je fenomen krijumčarenja oružja u regionu Balkana široko rasprostranjen i saradnja kriminalnih grupa je veoma velika, uključujući i saradnju između albanskih i srpskih švercera.

Pored šverca oružja iz Albanije, Srbije, Crne Gore i Makedonije, oružje u našoj zemlji se krijumčari i iz Turske, Bugarske, Italije, Austrije, Belgije, Češke itd. Na osnovu policijskih podataka iz istrage slučajeva neovlašćenog posedovanja oružja, proizilazi da najčešće krijumčareno oružje je ono koje je proizvedeno u bivšoj Jugoslaviji (pištolji modela TT i automatsko oružje AK47). Dok što se tiče krijumčarenja uglavnom dominira lovačko oružje, koje uglavnom potiče iz Turske, kao i modifikovani pištolji EKOL, koji prema obaveštajnim podacima i podacima nekih slučajeva oni se modifikuju u Bugarskoj.

Šverceri oružja uglavnom donose oružje prema potražnji od njihovih klijenata, ovo oružje se unosi u Kosovo drumskim putem iz zemalja regiona korišćenjem različitih prevoznih sredstava kao što su automobili, kamioni, autobusi itd. Često se primećuje zloupotreba legalnih trgovinskih ili prevoznih preduzeća koja osim obavljanja legalnih poslova takođe se bave i kriminalnim aktivnostima prodaje oružja i municije.

Međutim, treba naglasiti da Kosovo i njegovi građani nisu toliko mnogo u opasnosti od krijumčarenja oružja kao tranzit u druge zemlje.

Pretnju za građane Kosova, ali i za institucije u zemlji, posebno bezbednosne institucije, i dalje predstavlja ilegalno oružje koji se nalazi u posedu građana.

UBISTVA

¹³ Prema istraživanju UNDP-a izvršenog u 2012. godine procenjeno je da na Kosovu ima oko 350.000 sitnog i lakog oružja. U ovu cifru je uključen i broj legalnog oružja koji je na raspolaganju institucija za zaštitu reda

U poređenju sa prethodnim godinama, vremensko razdoblje 2012. - 2015. označava najmanji broj ubijenih osoba na Kosovu. Ali čak i unutar tog razdoblja broj poginulih opada iz godine u godinu, beležeći najmanji broj 2015. godine.

Većina ubistava na Kosovu tokom ovog perioda nisu povezana sa organizovanim kriminalom, kao glavni motivi su bili imovinski sporovi, niske strasti, lična korist, sporovi, dugovi, zelenoštvo, osveta, itd. Sama motivacija je odrednica za otkrivanje ubistva i stoga otkrivanje od strane nadležnih organa za krivično gonjenje je veće.

Dok se kriminalitet obično odvija u urbanim sredinama, kada su u pitanju ubistva tokom ovog perioda primetljivo je da su se ubistva više dogodila u ruralnim sredinama nego u urbanim sredinama i na osnovu proračuna proizilazi da su se 55% ubistava dogodila u ruralnim sredinama, dok 45% u urbanim sredinama.

Godine	2012	2013	2014	2015
Slučajevi "Ubistava"	55	39	35	25

Tablica br. 16: Statistički podaci o broju slučajeva ubistava tokom vremenskog razdoblja 2012. - 2015.

ZELENAŠTVO / PRINUDA

Zelenoštvo i Prinuda i uprkos činjenici da se svrstaju među najozbiljnije slučajeve sa kojima se suočavaju uglavnom preduzeća a i društvo u celini, ipak broj njihovog prijavljivanja policiji ostaje vrlo nizak.

	2012	2013	2014	2015
Zelenoštvo	13	23	32	25
Prinuda	58	62	52	61

Tablica br. 18: Statistika slučajeva Zelenoštva i Dugova, razdoblje 2012. - 2015.

Krivično delo zelenoštva na osnovu prijavljenih slučajeva nije mnogo prisutno, ali se veruje da mnogi slučajevi ostaju neprijavljeni, pošto osobe koji pozajmjuju sume novca sa zateznim kamatama to rade bez pritiska i uz dogovor sa osobama koje taj novac posuđuju sa kamatom i samo kada dođu u poziciji da ne mogu da isplate iznos koji brzo i neprekidno raste onda zelenoš počinje da preti, ucenuje i vrši fizičke napade, onda je dužnik primoran da slučaj prijavi policiji.

U slučajevima kada dužnik zahteva velike svote onda zelenoš kao garanciju dobija pokretnu i nepokretnu imovinu dužnika koja ima nekoliko puta višu vrednost od svote koja je primljena, onda čak i ako zelenoš primi dogovorenu povratnu svotu oni imaju tendenciju da insceniraju nekakvo navodno kašnjenje isplate od strane dužnika, tako da zelenoš podiže kamatu kako bi deo po deo prisvojio pruženu garanciju.

Prema podacima iz istrage slučajeva zelenštva do sada nije identifikovana neka organizovana i strukturisana kriminalna grupa, nego samo pojedinci i manje kriminalne grupe, koje svoju delatnost prvenstveno oslanjaju na porodicu (velike porodice). S obzirom na prirodu ovog krivičnog dela postoje indikacije da je ova kriminalna aktivnost dobro organizovana, naročito zbog činjenice da postoji vrlo mali broj prijava ovih slučajeva.

Prema obaveštajnim podacima, zelenashi uglavnom biraju svoje ciljeve, odnosno dužnike, veoma pažljivo, prvo ih namame sa navodno veoma povoljnim uslovima za pozajmice, a zatim kroz razne oblike pritisaka i prinude primoravaju dužnike, odnosno žrtve da deluju na štetu svoje imovine.

Obično, prema procenama sprovodioca zakona, zelenashi su poznati kao veoma moćni ljudi, koji se odlikuju kriminalnim osobinama, izazivajući na taj način strah među svojim žrtvama.

Postoje velike praznine u informacijama o finansijskim izvorima koji su na raspolaganju zelenasha. U određenim slučajevima, kako se obično zelenashi opravdavaju pred dužnicima, da ta finansijska sredstva nisu njihova, nego da pripadaju nekoj porodici ili kriminalnoj grupi sa moćnim imenom, i oni koriste to ime kao oblik pritiska i prinude nad žrtvama.

Prinuda, u našoj zemlji osim kao oblik koji je uglavnom povezan sa zelenštvtom, manifestuje se i na druge načine: pretnjama, ucenama i drugim oblicima od strane pojedinaca i određenih grupa, protiv osoba koje imaju neko preduzeće ili poslovanje, kao što su prodavnice, radionice, restorani, fabrike, hoteli, razne kompanije i korporacije, kako bi ih redovno ili povremeno iskorišćavali, primoravajući ih da plaćaju određene svote novca. Ovi zahtevi se vrše s ciljem da se navodno pruži pomoć i zaštita ovim preduzećima od drugih kriminalnih grupa. Pojedinci ili grupe koje se bave prinudom su često osobe sa karijerom kriminalaca, agresivni tipovi, ljudi sa sumnjivim biografijama itd.

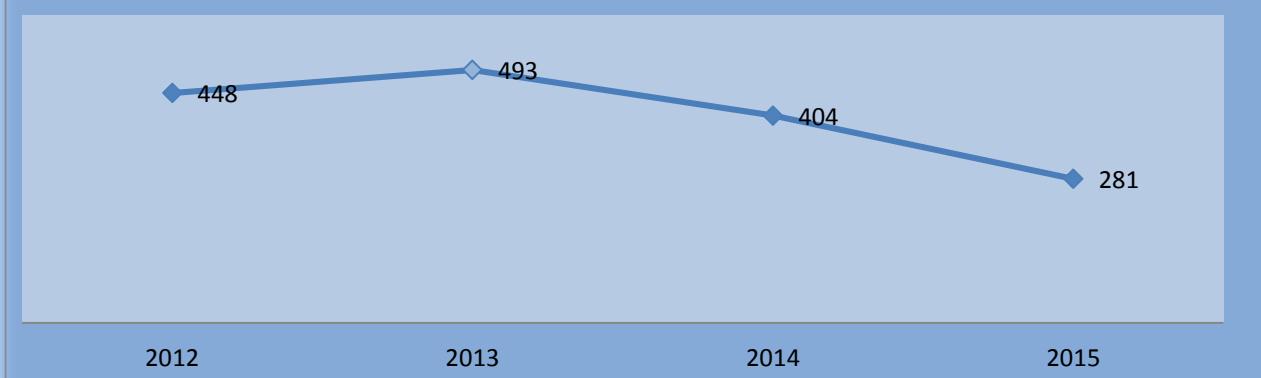
Slučajevi prinude zbog prirode ovog zločina prijavljuju se policiji u manjem broju, slučajevi koji su prijavljeni su uglavnom pojedinačni slučajevi.

Postoji percepcija javnosti da je prinuda očigledna pojava, koja uglavnom preovladava u legalnim preduzećima na Kosovu, za koje se veruje da su meta prinude određenih pojedinaca ili grupa.

PLJAČKANJE

Tokom razdoblja 2012. - 2015. Pljačkanja su izražena na celoj teritoriji Kosova, ali najviše u regionu Prištine. Ovo zbog toga što se ovde nalazi najveća koncentracija stanovništva i preduzeća, i pljačkanja se uglavnom događaju u tržnim centrima, hotelima, prodavnicama, kockarnicama, kladionicama, apotekama, benzinskim stanicama, kućama, na putevima / ulicama, bankarskim ustanovama, i drugim lokacijama gde počinioци putem sile žrtvama prete i vatrenim oružjem, noževima i drugim tvrdim predmetima.

Pljačkanja 2012. - 2015.

Grafikon br. 9 - Iznad su na grafički način predstavljeni slučajevi 'Pljačkanja' po godinama, uključujući od 2010. pa do 2015. godine.

Kod pljačkanja na ulicama i na otvorenom prostoru u poslednjih nekoliko godina uglavnom žrtve pljačkanja su bile ženskog roda, ali i starije osobe, kojima su uglavnom opljačkane torbe ili tašne, zlatni nakit i mobilni telefoni.

Prema obaveštajnim podacima nije se naišlo na nekakvu organizovanu kriminalnu grupu koja je uključena u slučajevima pljačkanja, iako su nekoliko manjih kriminalnih grupa vrlo efikasne u svojim kriminalnim aktivnostima uglavnom što se tiče pljačkanja bankarskih i mikro finansijskih institucija, lokala igara na sreću i prodajnih tačaka poštanskih usluga.

